

§ 130

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Ks/2025:393 009

Sammanfattning

Stadskontoret föreslår att kommunfullmäktige godkänner *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter*. Programmet ska säkerställa ett långsiktigt, systematiskt och rättssäkert arbete i enlighet med minoritetslagen (2009:724), diskrimineringslagen (2008:567), språklagen (2009:600), skollagen (2010:800) samt andra relevanta styrdokument. Syftet med programmet är att främja jämlikhet, delaktighet och tillgänglighet för kommuninvånare som tillhör nationella minoriteter.

Beslutsunderlag

Stadskontorets tjänsteutlåtande 2026-03-18

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter med tillhörande bilagor

Kultur- och fritidsnämndens beslut 2026-01-21 § 7 med tillhörande tjänsteutlåtande

Funktionsstödsnämndens beslut 2026-01-21 § 15 med tillhörande tjänsteutlåtande

Barn- och utbildningsnämndens beslut 2026-01-27 § 11 med tillhörande tjänsteutlåtande

Äldrenämndens beslut 2026-01-19 § 7 med tillhörande tjänsteutlåtande

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens beslut 2026-01-26 § 4 med tillhörande tjänsteutlåtande

Kommunalrådsyttrande enligt nedan

Oppositionsrådsyttrande enligt nedan

Stadskontorets förslag

Stadskontorets tjänsteutlåtande 2026-03-18 med förslag till kommunstyrelsens beslut:

- Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter godkänns.
- Vid vidare arbete med *Utveckling av medborgardialoger* Ks/2025:200 tas nationella minoriteter i beaktning.

- Vid större revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* (Ks/2022:220) ska riktlinjerna integreras i programmet.
- Uppdrag ges till stadskontoret att undersöka intresse för att bli minoritetsrepresentant inför framtida samråd.
- Ett första samråd med de nationella minoriteterna ska ske senast april 2027.

Kommunalrådets förslag

Kommunalrådet Mona Forsbergs (S) yttrande 2026-04-08 med förslag till kommunstyrelsens beslut:

Förslag till kommunfullmäktige

- Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter godkänns.
- Vid vidare arbete med *Utveckling av medborgardialoger* Ks/2025:200 tas nationella minoriteter i beaktning.
- Vid större revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* ska riktlinjerna integreras i programmet.
- Uppdrag ges till stadskontoret att undersöka intresse för att bli minoritetsrepresentant inför framtida samråd.
- Ett första samråd med de nationella minoriteterna i Jönköpings kommun ska ske senast april 2027.

Oppositionsrådets förslag

Oppositionsrådet Joakim Dahlström (M) instämmer.

Kommunstyrelsens behandling 2026-05-05

Beslutsordning

Ordföranden ställer proposition på det samstämmiga förslaget och finner att kommunstyrelsen beslutat enligt detsamma.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktiges beslut

- Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter godkänns.
- Vid vidare arbete med *Utveckling av medborgardialoger* Ks/2025:200 tas nationella minoriteter i beaktning.
- Vid större revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* ska riktlinjerna integreras i programmet.
- Uppdrag ges till stadskontoret att undersöka intresse för att bli minoritetsrepresentant inför framtida samråd.
- Ett första samråd med de nationella minoriteterna i Jönköpings kommun ska ske senast april 2027.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Det antecknas att Kristian Aronsson (SD) och Agnetha Lundberg (SD) ej deltar i beslutet.

Kommunfullmäktiges behandling 2026-05-28

Yrkanden

Mona Forsberg (S), Joakim Dahlström (M), Alexandra Lann (V), Malin Skreding Hallgren (MP), Gabriel Marko (S), Johan Edvardsson (SD), Elisabeth Kangas (S) och Gabriella Lönn (KD) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslutsordning

Ordföranden ställer proposition på kommunstyrelsens förslag och finner att kommunfullmäktige bifallit förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

- Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter godkänns.
- Vid vidare arbete med *Utveckling av medborgardialoger* Ks/2025:200 tas nationella minoriteter i beaktning.
- Vid större revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* ska riktlinjerna integreras i programmet.
- Uppdrag ges till stadskontoret att undersöka intresse för att bli minoritetsrepresentant inför framtida samråd.
- Ett första samråd med de nationella minoriteterna i Jönköpings kommun ska ske senast april 2027.

Beslutet expedieras till:

Barn- och utbildningsnämnden
 Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden
 Funktionsstödsnämnden
 Äldrenämnden
 Kultur- och fritidsnämnden
 Stadsdirektören
 Analys- och hållbarhetschefen

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Ks/2025: 393

Sammanfattning

Denna tjänsteskrivelse syftar till att fastställa *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter*. Programmet ska säkerställa ett långsiktigt, systematiskt och rättssäkert arbete i enlighet med minoritetslagen (2009:724), diskrimineringslagen (2008:567), språklagen (2009:600), skollagen (2010:800) samt andra relevanta styrdokument. Syftet är att främja jämlikhet, delaktighet och tillgänglighet för kommuninvånare som tillhör nationella minoriteter.

Beslutsunderlag

Kultur- och fritidsnämndens yttrande 2026-01-21 § 7

Funktionsstödsnämndens yttrande 2026-01-21 § 15

Barn- och utbildningsnämndens yttrande 2026-01-27 § 11

Äldrenämndens yttrande 2026-01-19 § 7

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens yttrande 2026-01-26 § 4

Stadskontorets tjänsteutlåtande 2026-03-17 med bilagor

Bilaga 1 – Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Bilaga 2 – Nationella minoriteter i Jönköpings kommun

Bilaga 3 – Lagstiftning och konventioner

Bilaga 4 - Remissammanställning

Förslag till Kommunstyrelsen

Stadskontorets förslag till beslut:

- Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter godkänns.
- Vid vidare arbete med *Utveckling av medborgardialoger* Ks/2025:200 tas nationella minoriteter i beaktning.
- Vid större revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* (Ks/2022:220) ska riktlinjerna integreras i programmet.
- Uppdrag ges till stadskontoret att undersöka intresse för att bli minoritetsrepresentant inför framtida samråd.
- Ett första samråd med de nationella minoriteterna ska ske senast april 2027.

Ärende

Stadskontoret har tagit fram ett förslag till *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter*. Syftet är att stödja kommunens verksamheter i att uppfylla lagkrav och samtidigt främja jämlikhet, delaktighet och tillgänglighet för invånare som tillhör de nationella minoriteterna: judar, romer, samer, sverigefinnar och torne-dalingar. Kommunen har ett ansvar att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur, samt att säkerställa deras inflytande i frågor som berör dem.

Hela kommunkoncernen ska arbeta med nationella minoritetsfrågor enligt kommunens värdegrund. Kommunstyrelsen, barn- och utbildningsnämnden, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, funktionsstödsnämnden, äldre-nämnden samt kultur- och fritidsnämnden är särskilt berörda. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att informera de nationella minoritetsgrupperna om deras rättigheter, samordna det minoritetspolitiska arbetet samt säkerställa att riktlinjerna tillämpas och följs upp i kommunens verksamheter.

Nationell lagstiftning och konventioner

Programmet utgår från minoritetslagen (2009:724), diskrimineringslagen (2008:567), språklagen (2009:600), skollagen (2010:800), socialtjänstlagen (2025:400) samt internationella konventioner som Barnkonventionen och FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

Jönköpings kommun ska tillämpa antagna mål och riktlinjer i Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter för minoritetspolitiskt arbete, vara en aktiv del i den länsövergripande samverkan, säkerställa information om rättigheter, genomföra samråd med minoritetsrepresentanter, inkludera barns och ungas perspektiv, redovisa mål och resultat, tillhandahålla personal med språkkunskaper, samt förebygga och hantera trakasserier.

Jönköpings kommuns mål berör särskilt vissa nämnder

Även om Jönköping inte ingår i ett förvaltningsområde för minoritets-språk, har kommunen ett ansvar att stödja individens rätt till språk och kulturell identitet i den mån det är möjligt. Det gäller särskilt inom skola och omsorg, där språkbarriärer kan påverka tillgången till rätt stöd och vård.

Alla kommunens verksamheter omfattas av riktlinjerna, men barn- och utbildningsnämnden, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, funktionsstödsnämnden, äldre-nämnden, kultur- och fritidsnämnden och kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar.

- Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret att informera om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter samt säkerställa att nationella minoriteter får inflytande i frågor som berör dem genom samråd med representanter för de nationella minoriteter som finns i kommunen.
- Barn- och utbildningsnämnden samt utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden ska säkerställa modersmålsundervisning, prioritera rekrytering av lärare med minoritetsspråkskompetens, informera om undervisningsrättigheter, säkerställa barns rätt till språk och kulturell identitet samt förebygga trakasserier.
- Kultur- och fritidsnämnden ska främja minoriteternas språk och kultur, erbjuda litteratur på minoritetsspråk, arrangera evenemang och samarbeten, samt förebygga trakasserier.
- Funktionsstödsnämnden och äldre- och barnnämnden ska beakta språkbehov i omsorgen, anpassa verksamheten till individens rätt till språk och kulturell identitet, erbjuda omsorg på minoritetsspråk i den mån det är möjligt, samt förebygga trakasserier.

Samråd och dialog

Enligt minoritetslagen är kommunen skyldig att samråda med representanter för de nationella minoriteterna i frågor som rör deras rättigheter. Samtidigt kan många känna oro för att bli utsatta för trakasserier, vilket gör det svårt att öppet delta som minoritet. Därför föreslår stadskontoret att kommunen undersöker intresset för att bli minoritetsrepresentant efter att *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter* beslutas. En minoritetsrepresentant är en person som företräder någon av Sveriges fem nationella minoriteter i dialog och samråd med kommuner och regioner. En sådan undersökning kan ge bättre förutsättningar för framtida dialoger genom att samla information om personer som vill delta.

Pågående uppdrag som berör nationella minoriteters rättigheter

Det är viktigt att kartlägga om riktlinjerna kan integreras i andra styrande dokument. I kommande revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* bör riktlinjerna integreras i programmet. Det finns även pågående uppdrag i kommunen som nationella minoriteters rättigheter kan kopplas an till. Nationella minoriteter är en viktig målgrupp i det fortsatta arbetet utifrån rapporten *Utveckling av medborgardialog* (Ks/2025:200) samt utifrån uppdraget att öka delaktigheten och inflytandet bland barn och unga.

Uppföljning

Eftersom det saknas jämlikhetsdata är det svårt att på ett tillförlitligt sätt följa upp riktlinjerna. För att säkerställa att arbetet kan utvärderas krävs

därför en mer kvalitativ form av uppföljning. Detta innebär att större fokus behöver läggas på exempelvis dialoger, intervjuer och enkäter där erfarenheter och upplevelser kan fångas upp. På så vis kan kommunen få en bättre bild av hur riktlinjerna fungerar i praktiken och vilka områden som behöver utvecklas vidare. Därför föreslås att Jönköpings kommun, efter det att riktlinjerna antas, genomför en enkätundersökning riktad till de nationella minoriteterna i kommunen för att samla in synpunkter på kommunens arbete med dessa frågor.

Thomas Bergholm
Stadsdirektör

Andreas Zeidlitz
Analys- och hållbarhetschef

Beslutet expedieras till:
Mottagarens/mottagarnas namn

Kommunfullmäktige ☐
Kommunstyrelsen ☐
Övriga nämnder ☐
Förvaltning ☐

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Fastställt av Fastställt av, Instans, Ange datum

Illustratör: Rebecca Elfast

Innehåll

Inledning.....	3
Mål och riktlinjer i Jönköpings kommun.....	5
Nationella minoriteters rätt till information, delaktighet och inflytande....	5
Nationella minoriteters rätt till sitt språk och sin kultur	6
Jönköpings kommun ska:	7
Kommunstyrelsen har i uppdrag att:	8
Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden har i uppdrag att:	8
Barn- och utbildningsnämnden har i uppdrag att:	8
Kultur- och fritidsnämnden har i uppdrag att:	9
Äldre- och funktionsstödsnämnden har i uppdrag att:	9

Inledning

De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige – judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar – har historiska rötter i landet och bär på språk, kulturer och erfarenheter som är en viktig del av det svenska samhällets mångfald. De nationella minoriteterna har särskilda rättigheter i Sverige som regleras i minoritetslagen (2009:724). Rättigheterna omfattar:

- Rätten att använda sitt minoritetsspråk (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska) i kontakt med myndigheter inom förvaltningsområden.
- Offentliga aktörers särskilda ansvar att skydda och främja dessa språk och kulturer.
- Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd.
- Barns rätt att utveckla sin kulturella identitet och använda sitt minoritetsspråk ska särskilt främjas.
- Hur minoriteternas språk och kultur kan främjas i samhället.

Jönköpings kommun har ett ansvar att säkerställa att de nationella minoriteternas rättigheter tillvaratas och främjas i enlighet med gällande lagstiftning och internationella konventioner. Arbetet med nationella minoriteter är en del av kommunens övergripande arbete för mänskliga rättigheter, demokrati och social hållbarhet.

Det är ett offentligt åtagande som inte enbart innebär att skydda dessa gruppers rättigheter, utan även aktivt bidra till att deras språk, kultur och identitet kan bevaras, utvecklas och förs vidare till kommande generationer. Kommunens ansvar omfattar bland annat samråd med minoritetsgrupper, modersmålsundervisning, språklig tillgänglighet i äldreomsorgen och med myndighetskontakter, synliggöra minoriteternas kulturarv i kultur- och biblioteksverksamhet samt att informera minoriteterna om deras rättigheter enligt lagen.

Samtidigt visar både nationella granskningar och lokal erfarenhet att det finns utmaningar. Det kan handla om bristande kännedom om rättigheter, svårigheter att rekrytera personal med språklig kompetens, otydliga

riktlinjer eller begränsad uppföljning av arbetet. För att skapa ett långsiktigt, systematiskt och rättighetsbaserat arbete behöver kommunen arbeta strategiskt, med tydliga mål, kunskapshöjande insatser, uppföljning och resurser. Därför är det viktigt att integrera uppföljningen i kommunens ordinarie kvalitets- och verksamhetsstyrning, genom att utvärdera hur riktlinjerna efterföljs i verksamhetsplaner, årsbokslut och övriga uppföljningsrapporter.

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter är ett styrande dokument för Jönköpings kommuns arbete med nationella minoriteter. Arbetet ska genomsyras av respekt för de nationella minoriteternas särskilda status och bidra till ett mer inkluderande och hållbart samhälle för alla invånare. Programmet ska även, vid kommande revidering, integreras i *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* (Ks/2022:220).

Mål och riktlinjer i Jönköpings kommun

Syftet med *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter* är att säkerställa ett långsiktigt och systematiskt arbete för kommunens minoritetspolitik. Programmet ska fungera som stöd för kommunkoncernen i att uppfylla lagkrav och bidra till ökad tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet för kommuninvånare som tillhör en nationell minoritet eller urfolk. Programmet ska också tydliggöra kommunens ansvar för att främja förståelse för och förankring av mänskliga rättigheter samt grundläggande demokratiska värden.

Hela kommunkoncernen ska arbeta med nationella minoritetsfrågor enligt kommunens värdegrund. Kommunstyrelsen, barn- och utbildningsnämnden, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, funktionsstödsnämnden, äldre- och fritidsnämnden är särskilt berörda.

Programmet innehåller en översikt över den nationella lagstiftning som reglerar det allmännas ansvar för nationella minoriteters rättigheter.

Nationella minoriteters rätt till information, delaktighet och inflytande

Nationella minoriteters rätt till delaktighet och inflytande i Sverige regleras främst genom *Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Lagen fastställer att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande i frågor som berör dem. Detta inkluderar krav på information, samråd och särskild hänsyn till barns rätt till delaktighet.

Rättigheterna förstärks genom *Regeringsformen* (1 kap. 2 §), där det framgår att det allmänna ska främja möjligheten för nationella minoriteter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv.

Lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket (2022:66)

syftar till att stärka det samiska inflytandet i beslutsprocesser.

Sedan 1 mars 2024 är inte bara regeringen, statliga myndigheter och regioner, utan även kommuner skyldiga att konsultera samiska företrädare innan beslut som särskilt rör samerna fattas.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att informera de nationella minoritetsgrupperna om deras rättigheter, samordna det minoritetspolitiska arbetet samt säkerställa att riktlinjerna tillämpas och följs upp i kommunens verksamheter.

Eftersom det saknas jämlikhetsdata är det svårt att på ett tillförlitligt sätt följa upp riktlinjerna. För att säkerställa att arbetet kan utvärderas krävs därför en mer kvalitativ form av uppföljning. Detta innebär att större fokus behöver läggas på exempelvis dialoger, intervjuer och enkäter där erfarenheter och upplevelser kan fångas upp. På så vis kan kommunen få en bättre bild av hur riktlinjerna fungerar i praktiken och vilka områden som behöver utvecklas vidare.

Nationella minoriteters rätt till sitt språk och sin kultur

I Sverige finns flera lagar som stärker rättigheterna för de nationella minoriteterna. *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk* (2009:724) gäller i hela landet och innebär att offentliga aktörer har ett särskilt ansvar att skydda och främja dessa gruppers språk, kultur och identitet. *Diskrimineringslagen* (2008:567) förbjuder diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, vilket ger ett grundläggande skydd för individen i samhället.

Enligt *Socialtjänstlagen* (2025:400) ska kommunen “*arbeta för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre personer.*” (5 §). Även kommuner som inte tillhör ett förvaltningsområde ska, om språkkunnig personal finns, erbjuda äldreomsorg på finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska vid begäran. (7 §).

Även *Språklagen* (2009:600) lyfter statens ansvar för att bevara och främja de nationella minoritetsspråken, samt att särskilt stödja barns rätt att använda sitt språk och utveckla sin kulturella identitet.

Enligt *Skollagen* (2010:800) har elever som tillhör en nationell minoritet rätt till modersmålsundervisning i sitt minoritetsspråk, oavsett antal elever, så länge en lämplig lärare finns.

Bibliotekslagen (2013:801) innebär att biblioteken är skyldiga att tillhandahålla litteratur på minoritetsspråk och att involvera dessa grupper i planeringen av kultur- och biblioteksverksamhet.

Jönköpings kommun ska:

- Tillämpa antagna mål och riktlinjer för minoritetspolitiskt arbete. 5 b § (SFS 2009:724).
- Vara en aktiv del i den länsövergripande samverkan för nationella minoriteter.
- Ha rutiner för att inkludera barns och ungas perspektiv i beslut och samråd, där formerna för inflytande anpassas till deras ålder och förutsättningar. Barnkonventionen artikel 30 och 5 a § (SFS 2009:724).
- Kunna redovisa mål, åtgärder och resultat i uppföljningar av arbetet. 5 b § (SFS 2009:724).
- När behov finns, *arbeta för att* det ska finnas tillgänglig personal med kunskaper i minoritetsspråken vid kontakt med kommunen. Detta kan möjliggöras genom att samla in frivillig information om medarbetares språkkunskaper och deras vilja att använda dessa språk i tjänsten. 9 § (SFS 2009:724).¹

¹ 1 kap 9 § (SFS 2009:724). "Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket."

11 § "Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten."

Kommunstyrelsen har i uppdrag att:

- Inneha det övergripande ansvaret för att säkerställa att information om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter kommuniceras. 3 § (SFS 2009:724).
- Ansvara för att säkerställa att nationella minoriteter får inflytande i frågor som berör dem genom regelbundna samråd med representanter för de nationella minoriteter som finns i kommunen. 5 § (SFS 2009:724).

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden har i uppdrag att:

- Säkerställa att alla elever i gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola som tillhör någon av de nationella minoriteterna erbjuds modersmålsundervisning på sitt minoritetsspråk. 15 kap. 19 §, 18 kap 19 § (SFS 2010:800) och 14 § (SFS 2009:600)..
- Prioritera utbildning och rekrytering av lärare med kompetens i minoritetsspråk för att säkerställa att barn från nationella minoritetsgrupper får det stöd de behöver i sin språkutveckling och utbildning.
- Informera barn och vårdnadshavare om rätten till undervisning i minoritetsspråken. 3 § 11 § (SFS 2009:724).
- Säkerställa barns och ungas rätt till språk och kulturell identitet. 4 § (SFS 2009:724).
- Utveckla och förstärka åtgärder för att förebygga och hantera trakasserier mot personer som tillhör nationella minoriteter. (SFS 2008:567) och (6 kap. 7-8 §§ (SFS 2010:800).

Barn- och utbildningsnämnden har i uppdrag att:

- Säkerställa att alla elever i grundskolan och anpassad grundskola, som tillhör någon av de nationella minoriteterna erbjuds modersmålsundervisning på sitt minoritetsspråk. 9 kap 10 §, 10 kap. 7 §, 11 kap 10 § (SFS 2010:800) och 14 § (SFS 2009:600).
- Prioritera utbildning och rekrytering av lärare med kompetens i minoritetsspråk för att säkerställa att barn från nationella minoritetsgrupper får det stöd de behöver i sin språkutveckling och utbildning.

- Informera barn och vårdnadshavare om rätten till undervisning i minoritetsspråken. 3 § 11 § (SFS 2009:724).
- Säkerställa barns och ungas rätt till språk och kulturell identitet. 4 § (SFS 2009:724).
- Utveckla och förstärka åtgärder för att förebygga och hantera trakasserier mot personer som tillhör nationella minoriteter. (SFS 2008:567) och (6 kap. 7-8 § § (SFS 2010:800)).

Kultur- och fritidsnämnden har i uppdrag att:

- Främja minoriteternas språk och kultur samt skydda minoritetsspråken som en levande del av Sveriges kulturarv. 4 § (SFS 2009:724) 8 § (SFS 2009:600).
- Erbjuder litteratur på minoritetsspråken på samtliga av kommunens bibliotek. 5 § (SFS 2013:801)
- Genom återkommande evenemang, samarbeten och kulturinsatser synliggöra och stärka de nationella minoriteternas språk, kultur och delaktighet i kommunen. 4 § (SFS 2009:724) 8 § (SFS 2009:600).
- Utveckla och förstärka åtgärder för att förebygga och hantera trakasserier mot personer som tillhör nationella minoriteter. (SFS 2008:567).

Äldre- och funktionsstödsnämnden har i uppdrag att:

- Beakta språkbehov i omsorgen. 8 § och 14 § (SFS 2009:600) och 9 § och 18 § (SFS 2009:724).
- Anpassa verksamheten så att den stödjer individens rätt till språk och kulturell identitet². 8 § och 14 § (SFS 2009:600) och 9 § och 18 § (SFS 2009:724).
- Erbjuder omsorg på minoritetsspråk i den mån det är möjligt, särskilt om det finns personal med språkkunskaper. 8 § och 14 § (SFS 2009:600) och 9 § och 18 § (SFS 2009:724).
- Utveckla och förstärka åtgärder för att förebygga och hantera trakasserier mot personer som tillhör nationella minoriteter. (SFS 2008:567).

² Kulturell identitet kan även ta sig uttryck i specifika önskemål kring kost.

Bilaga 2

Nationella minoriteter i Jönköpings kommun

En viktig del i framtagandet av mål och riktlinjer är att kartlägga och genomföra en nulägesanalys av Jönköpings kommuns befintliga insatser. Detta för att identifiera vad kommunen kan behöva prioritera och förändra i kommande riktlinjer. I denna bilaga finns en mindre redogörelse för äldreomsorgen, biblioteken och grundskolans insatser för att tillgodose nationella minoriteters rättigheter.

Nämndernas ansvar

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen och Stadskontoret har det övergripande ansvaret för att samordna och följa upp kommunens arbete med nationella minoriteter. Jönköpings kommun är skyldig att informera minoritetsgrupper om deras rättigheter, att formulera mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet samt att säkerställa att dessa rättigheter integreras i styrande dokument och verksamhetsplaner. Kommunstyrelsen ansvarar för att samordna formerna för samråd med minoritetsgrupper och att följa upp hur deras synpunkter tas tillvara i kommunens beslutsfattande.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden har ett särskilt ansvar att synliggöra och stärka minoriteternas språk och kultur i kommunens offentliga rum och verksamheter. Detta innebär att nämnden aktivt ska erbjuda litteratur på minoritetsspråk i biblioteken, samt arrangera återkommande evenemang och samarbeten som lyfter fram minoriteternas kultur. Arbetet ska ske i nära samverkan med civilsamhället och utgå från en inkluderande syn på kultur, där invånare ges möjlighet att påverka innehållet i verksamheten. Nämnden ska även bidra till att förebygga trakasserier mot personer som

tillhör nationella minoriteter och säkerställa att verksamheten är tillgänglig för alla, oavsett språklig eller kulturell identitet.

Äldrenämnden och Funktionsstödsnämnden

Äldrenämnden har ett ansvar att säkerställa att äldre personer som tillhör nationella minoriteter får tillgång till omsorg som respekterar deras språkliga och kulturella behov. Det innebär att nämnden bör beakta språkbehov i omsorgen och erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråk vid begäran, förutsatt att språkkunnig personal finns tillgänglig. Informationen om denna möjlighet bör ges redan vid ansökan om omsorg. Utöver språkliga aspekter bör nämnden också arbeta för att stärka den kulturella identiteten hos äldre, exempelvis genom att tillgodose kostpreferenser kopplade till kultur eller religion.

Funktionsstödsnämnden har ett motsvarande ansvar för personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter. Verksamheten ska utformas så att den stödjer individens rätt till språk och kulturell identitet, vilket kan innebära språklig tillgänglighet och kulturellt anpassad omsorg.

Barn- och utbildningsnämnden och Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Barn- och utbildningsnämnden samt Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden har enligt svensk lag ett särskilt ansvar att säkerställa att personer som tillhör nationella minoriteter får sina rättigheter tillgodosedda inom utbildning och arbetsmarknad.

För Barn- och utbildningsnämnden innebär detta att barn och elever från nationella minoritetsgrupper har rätt till modersmålsundervisning i sitt minoritetsspråk, även om de saknar grundläggande kunskaper i språket eller om språket inte talas i hemmet. Skolan, även förskolan, är skyldig att erbjuda undervisning i minoritetsspråk om en elev önskar det och det finns en lämplig lärare. Nämnden har också en skyldighet att informera vårdnadshavare om denna rättighet och att skapa förutsättningar för att barn ska kunna utveckla sin språkliga och kulturella identitet.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden har ett särskilt ansvar att säkerställa att personer som tillhör nationella minoriteter får tillgång till

utbildning och arbetsmarknadsinsatser som respekterar deras språkliga och kulturella rättigheter.

Enligt *lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk* (SFS 2009:724) ska kommuner och regioner aktivt främja minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sin kultur och sitt språk. Detta innebär att nämnden bör erbjuda vuxenutbildning och yrkesvägledning som är tillgänglig, inkluderande och anpassad efter minoriteternas behov.

Det är också nämndens ansvar att säkerställa att personal inom dessa verksamheter har kunskap om minoriteternas rättigheter. Samråd med berörda grupper ska ske i frågor som påverkar dem, särskilt när insatser riktas mot individer som historiskt haft en svagare ställning på arbetsmarknaden.

Nulägesanalys i Jönköpings kommuns

I Sverige förs ingen systematisk statistik över diskriminering och ojämlikheter mellan olika befolkningsgrupper, så kallad jämlikhetsdata.¹ Den restriktiva datainsamlingen gör det svårt att följa upp situationen för bland annat nationella minoriteter och därmed också effekten av policyer och strategier som främjar deras rättigheter. Detta påverkar även möjligheterna att genomföra riktade åtgärder för att motverka diskriminering och främja inkludering för dessa grupper.

Bristen på statistik försvårar möjligheten att på ett systematiskt och kvantitativt sätt följa upp efterlevnaden av riktlinjerna. Därför finns ett behov av att utveckla och tillämpa mer kvalitativa metoder för uppföljning, som kan identifiera skillnader, erfarenheter och mönster som inte synliggörs genom traditionell statistik. Detta möjliggör en djupare förståelse för hur riktlinjerna fungerar i praktiken.

Gemensamma utmaningar för dialog

Kommunens verksamheter ser positivt på att etablera fler kontakter med representanter från minoritetsgrupperna i kommunen. Bristande tillit till myndigheter, erfarenheter av socialt stigma samt oro för att utsättas för

¹ Svenska FN-förbundet. (2024, 21 mars). Bör Sverige införa jämlikhetsdata?

trakasserier bidrar till att många individer inom minoritetsgrupperna är försiktiga med att delta i dialog eller samråd. Dessa faktorer försvårar kommunens arbete med att skapa strukturer för kontinuerlig kommunikation. Trots detta visar erfarenheter att när kontakt väl etableras och samverkan sker på minoriteternas egna villkor, leder det ofta till positiva resultat. Det bidrar till ökad förståelse, mer träffsäkra insatser och ett mer inkluderande samhällsklimat.

För att uppnå detta krävs ett långsiktigt och tillitsbyggande arbete där kommunen är lyhörd, transparent och aktivt arbetar för att skapa förutsättningar för deltagande. Det handlar inte enbart om att erbjuda formella möjligheter till inflytande, utan också om att skapa trygga och tillgängliga forum där minoritetsgrupper känner att deras erfarenheter och perspektiv tas på allvar. För att uppnå detta kan kommunen behöva använda sig av andra former för dialog, till exempel möjligheten att lämna synpunkter anonymt.

Generell information och samverkan

Jönköpings kommun är en aktiv del i det länsövergripande arbetet för att stärka nationella minoriteters rättigheter och inflytande. Kommunen deltar i ett regionalt nätverk som leds av länsstyrelsen och Region Jönköpings län där representanter från flera av länets kommuner samverkar för att utbyta erfarenheter, utveckla gemensamma strategier och främja ett mer inkluderande arbetssätt. Genom detta nätverk skapas förutsättningar för en mer samordnad och kunskapsbaserad utveckling av minoritetspolitiken på lokal nivå.

Samverkan inom nätverket möjliggör också att goda exempel lyfts fram och att kommunerna kan dra lärdom av varandras utmaningar och framgångar. Det regionala perspektivet bidrar till att stärka minoriteternas ställning i hela länet och ger kommunerna stöd i att tolka och tillämpa lagstiftningen på ett sätt som är både rättssäkert och behovsanpassat.

Kommunikation och webbsidor

Policy för kommunikation i Jönköpings kommun (Ks/2023:172) integrerar språklagens bestämmelser kring nationella minoriteters rättigheter. I policyn tydliggörs de särskilda bestämmelser som finns kring nationella

minoriteters möjligheter att använda sitt minoritetsspråk i kontakt med kommunen.

I dagsläget finns inte Jönköpings kommuns webbsida på annat språk än svenska. Kommunen erbjuder vissa webbsidor och information på engelska, ukrainska och ryska samt teckentolkade sidor med förinspelade videos.² Det är centralt att den information som finns på andra språk än svenska är korrekt och verkligen fyller en funktion för användaren, snarare än att all information översätts. Språk förändras ständigt och översättningsverktyg är inte alltid tillförlitliga, särskilt för språk som använder andra alfabet. Därför krävs noggrann kvalitetskontroll vid översättningar.

Framväxten av ny teknik kan komma att påverka kommunens möjlighet att tillgodose språkbehoven för nationella minoriteter. AI-verktyg kan tränas i minoritetsspråken och på så sätt kan webbtexter och annat material som distribueras av Jönköpings kommun bli tillgängligt på fler språk.

Kommunikation handlar inte enbart om språk

I kartläggningen av kommunens insatser, men även i översynen av de nationella utmaningarna, framkommer vikten av att synliggöra de nationella minoritetsgrupperna i det offentliga rummet. Hur minoritetsgrupper historiskt porträtterats är inte representativt för mångfalden som finns inom grupperna idag. Flera organisationer, som på olika sätt representerar minoritetsgrupper, lyfter detta och/eller har själva producerat material med syftet att sprida kunskap om hur det är att leva som nationell minoritet i Sverige idag. Ett exempel är Judiska Ungdomsförbundet i Sveriges bok *Stolt jude – om judiskt liv i Sverige*.³

Flaggdagar

I enlighet med kommunfullmäktiges beslut den 26 september 2016 (§ 242) flaggar Jönköpings kommun vid nationella minoriteters särskilda dagar. Vid dessa tillfällen hissas både den svenska flaggan och den aktuella minoritetens flagga. De dagar som uppmärksammas är:

² Jönköpings kommun. (2024, 9 januari). Information in other languages than Swedish.

³ Judiska Ungdomsförbundet (JUS). (u.å.). *Stolt Jude*.

- 6 februari – Samernas nationaldag
- 24 februari – Sverigefinnarnas dag
- 8 april – Romernas internationella dag
- 15 juli – Tornedalingarnas dag

Äldreomsorgen

Inom kommunens äldreomsorg finns det inte någon strukturell efterfrågan på, eller ett etablerat erbjudande om, omvårdnad på något av de nationella minoritetsspråken.

Historiskt har det dock förekommit viss efterfrågan på äldreomsorg på finska. Under början av 2000-talet fanns ett särskilt äldreboende i kommunen med inriktning på finstalande äldre. Verksamheten erbjöd omvårdnad och social samvaro på finska och utgjorde en viktig resurs för den finska minoriteten i kommunen. Sedan dess har dock inga liknande initiativ etablerats, och behovet av äldreomsorg på minoritetsspråk hanteras i dag snarare från fall till fall.

Minoritetsspråk i Jönköpings kommuns skolor

Huvudansvaret för undervisning om urfolket samers och de nationella minoriteternas kultur, historia, rättigheter och i Sverige ingår i kursplanen för samhällskunskap. Elever har rätt till att lära sig om de erkända nationella minoriteterna och samernas särskilda ställning som urfolk, deras kultur, historia och rättigheter samt den svenska minoritetspolitikens framväxt.

I dagsläget läser 30-35 elever ett minoritetsspråk i grund- och gymnasieskolan i Jönköpings kommun. De flesta av eleverna läser finska, men även andra minoritetsspråk förekommer. Från och med juni 2025 stärks rättigheterna att läsa minoritetsspråk i gymnasieskolan, vilket utbildningsförvaltningen tror kommer bidra till ett ökat intresse bland eleverna.

Undervisningen i minoritetsspråk sker till stor del som fjärrundervisning. Det innebär vissa utmaningar, särskilt för yngre elever, då det krävs en handledare på plats i skolan. Dessutom är det vanligt att undervisande personal endast arbetar den aktuella undervisningstimmen, inklusive planering, vilket försvårar både kontakt och kvalitetssäkring.

Att sprida information om de särskilda rättigheterna är en utmaning och kan vara en anledning till att alla som vill läsa ett minoritetsspråk inte gör det. Kommunen informerar om rättigheten att läsa minoritetsspråk i årskurs fem, inför valet av moderna språk kommande läsår. Redan i förskolan har barn rätt till modersmålsundervisning i minoritetsspråk, men denna rättighet är inte alltid känd bland vårdnadshavare och personal. Fler informationsinsatser i samtliga årskurser, inklusive riktade insatser till vårdnadshavare i förskolan, skulle kunna bidra till att fler elever får möjlighet att läsa ett minoritetsspråk.

En annan faktor som gör att elever avstår från att läsa sitt minoritetsspråk är rädsla för att bli diskriminerad. Vissa personer som tillhör en minoritetsgrupp väljer att dölja den delen av sin identitet av rädsla för att utsättas för kränkande behandling.

Enligt utbildningsförvaltningen är det en utmaning att hitta lärare i minoritetsspråken som också har en pedagogisk bakgrund, särskilt inom de olika romska dialekterna. En annan utmaning är att matcha löner hos andra arbetsgivare. Det är kostsamt för kommuner att köpa språktjänsterna från andra aktörer, vilket gör att de som har kompetensen är eftertraktade på arbetsmarknaden.

I dagsläget finns en lärare i romani kelderash anställd i kommunen, samt en pågående process att anställa en lärare i romani arli, eftersom det efterfrågas av ett antal nuvarande elever i grundskolan.

Bibliotekens uppdrag

Biblioteken har ett lagstadgat ansvar att tillgodose litteratur på de nationella minoritetsspråken och på lättläst svenska. Personer som identifierar sig med en minoritetsgrupp kan ha ett kulturellt arv, men saknar språkkunskaper i minoritetsspråken, lättläst litteratur kan därför bli en viktig väg till språket.

I Jönköpings kommun arbetar biblioteken aktivt med att synliggöra de nationella minoriteterna i det dagliga arbetet. Representation är en avgörande del. Biblioteken använder bordsflaggor tillsammans med litteratur på de nationella minoritetsspråken för att synliggöra minoriteterna. Varje flagga används en gång per år, även om inte alla

grupper har officiella flaggdagar. Fokus ligger på språken och en etablerad struktur finns för att sprida information via bibliotek, bokbussar och sociala medier. Boktips, digitala resurser och kontakt med nationella resursbibliotek används aktivt.

Jönköpings stadsbibliotek har litteratur på samtliga fem minoritetsspråk. Genom det gemensamma bibliotekssystemet och budkörning mellan biblioteken kan det utbudet lånas på alla kommunens bibliotek. Alla bibliotek i kommunen ska erbjuda litteratur på minst ett minoritetsspråk, utifrån lokal relevans, i sitt befintliga utbud. Böcker på finska är det som ofta efterfrågas och bibliotekspersonalen upplever att intresset för språket ökar, även bland yngre barn.

Evenemang med fokus på nationella minoriteter

Flera större satsningar har genomförts, som författarbesök, bokcirklar, filmvisningar med samtal, livesända dansföreställningar och barnteater på finska. Under *Minoritetsdagarna 2023* arrangerades föreläsningar på Spira samt konsert, föreläsning och utställningar på kommunens bibliotek.

Inom förvaltningen genomförs minoritetsfrukostar med jämna mellanrum. Vid dessa tillfällen träffas personer som har uppdrag kopplat till de nationella minoriteterna för att utbyta idéer och erfarenheter och på så sätt utveckla och stärka arbetet ytterligare.

Nationella utmaningar

Europarådet publicerade i februari 2024 en rapport där de konstaterar att trots att många svenska kommuner har policys för att stödja nationella minoriteter, finns det flera områden där dessa policys kan förbättras.⁴

Ojämn implementering och brist på tydliga riktlinjer

Implementeringen av nationella minoritetslagar skiljer sig avsevärt mellan olika kommuner och regioner. Vissa kommuner har välutvecklade program, medan andra saknar tillräckliga resurser och engagemang.

⁴ Europarådet. (2024). Femte yttrandet om Sverige.

Det finns ett behov av tydligare riktlinjer och vägledning från nationell nivå för att säkerställa en enhetlig tillämpning av standarder och principer när det gäller stöd till nationella minoriteter. Dessutom behövs stöd och uppföljning för att garantera att kommunerna följer lagar och riktlinjer, vilket skulle underlätta identifiering och åtgärdande av brister i implementeringen. Fler insatser för att stärka romers rättigheter

Den långsiktiga strategin för integrering av romer 2012–2032 har börjat visa positiva resultat, men ytterligare insatser behövs i hela landet för att säkerställa lika tillgång till rättigheter för denna minoritet. Den romska minoriteten efterfrågar ett starkare engagemang från myndigheterna för att genomföra strategin.

Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige

Strategin *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034* innehåller flera delar som påverkar kommunernas arbete.⁵ Kommuner föreslås kunna utses till pilotkommuner med särskilt uppdrag att stärka judiskt liv lokalt. Det innebär att de ska arbeta med att öka kunskapen om judisk historia, kultur och trygghetsfrågor samt utveckla skolans arbete mot antisemitism. För detta föreslås statsbidrag liknande de som ges till förvaltningsområden, men deltagandet är frivilligt och bör bygga på lokal förankring.

Inom utbildningsområdet föreslås stimulansbidrag till skolhuvudmän som erbjuder judiska studier i årskurs 7–9, vilket främst berör större kommuner. För mindre kommuner föreslås fjärrundervisning som en lösning för att säkerställa tillgång till undervisning i judiska ämnen.

När det gäller äldreomsorg föreslås att lagen om nationella minoriteter ses över för att bättre beakta äldres kulturella identitet, även när språkkompetens saknas hos personalen. Detta kan innebära utökade skyldigheter för kommuner.

⁵ Regeringskansliet. (2024). *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer: Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025-2034* (SOU 2024:3).

Strategin lyfter även kultur och folkbildning. Kommuner kan involveras i aktiviteter kopplade till det svensk-judiska kulturarvet, särskilt under jubileumsåret 2025.

Institutionella och rättsliga ramverk för att motverka diskriminering

I Sverige erkänns inte språk som en grund för diskriminering. Personer tillhörande nationella minoriteter möter ofta särskild diskriminering från myndigheter, privata arbetsgivare och fastighetsägare och kan ibland nekas rätten att använda sitt minoritetsspråk på jobbet eller under skoltid.

År 2022 etablerades *Institutet för mänskliga rättigheter*, som på olika sätt kompletterar *Diskrimineringsombudsmannens* arbete.

Diskrimineringsombudsmannen har begränsade möjligheter att effektivt utreda klagomål mot offentliga myndigheter och kan inte agera utan anmälan från den drabbade.

Resurser saknas i samråd och dialog

Antalet samråd och konsultationer i frågor om nationella minoriteter är omfattande. Men representanter för minoriteterna anser ofta att processen är ineffektiv, eftersom de ofta involveras i sista stund när beslut redan är fattade. Vissa saknar resurser för att hantera alla samrådsförfrågningar, medan andra inte systematiskt inbjuds till frågor som direkt berör dem. Trots en ny lag om samisk konsultation är samerna missnöjda med att myndigheter ofta ignorerar deras åsikter, särskilt vid beslut om gruvutbyggnad, skogsbruk och vindkraft som påverkar deras rättigheter till mark.

Begränsad tillgång till utbildning och pedagogiskt material

Utbildning på minoritetsspråk är ofta begränsad på grund av brist på lärare med kompetens i minoritetsspråk. Detta påverkar särskilt barn från minoritetsgrupper som inte får tillräckligt stöd i skolan.

År 2019 reviderades Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) för att tydliggöra och stärka användningen av minoritetsspråk i förskola och äldreomsorg, samt för att öka minoriteternas inflytande

genom samråd. Trots det har lagens förtydliganden fortfarande kritiserats för att vara oklara. Tillämpningen på lokal och regional nivå varierar beroende på kommun och minoritetsspråk. Detta väcker frågor om likabehandling och krav på tillsyn samt tydligare vägledning till kommunerna.

Tillgång till lärare är utmanande

Utbildningssystemet är generellt positivt till undervisning på och i minoritetsspråk, men undervisningen är begränsad. Detta beror främst på brist på lärare med minoritetsspråkskompetens på alla skolnivåer.

Undervisning i nationella minoritetsspråk på distans är idag en relativt vanlig lösning i Sverige, särskilt för språk där det finns få tillgängliga lärare och elevunderlaget i enskilda kommuner är litet. Det gäller framför allt språk som samiska, meänkieli och romani chib, där distansundervisning blivit ett viktigt verktyg för att säkerställa elevers rätt till modersmålsundervisning enligt skollagen (SFS 2010:800) och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724).⁶

Undervisningen sker ofta via digitala plattformar i realtid, så kallad fjärrundervisning, där eleverna deltar från sin hemkommun medan läraren befinner sig på annan ort. Eftersom många kommuner inte har tillgång till egna lärare i dessa språk, är kommunalt samarbete vanligt förekommande. Kommuner ingår ofta avtal med varandra eller organiserar undervisningen genom kommunalförbund. I vissa fall agerar en kommun som ett resurscentrum och erbjuder undervisning i minoritetsspråk till elever i andra delar av landet. Denna typ av samverkan möjliggör att fler elever får tillgång till modersmålsundervisning även i små språkgrupper.⁷

Även Skolverket har spelat en roll genom att stödja projekt och initiativ för att utveckla och samordna distansundervisning i minoritetsspråk. På så sätt har det blivit möjligt att kombinera lagstadgade rättigheter med praktiska lösningar, trots utmaningar med lärartillgång och geografi.

⁶ Skolverket. (u.å.). Undervisa i nationella minoritetsspråk.

⁷ Ibid.

Utbildningsmaterial

Även om utbildningsmaterial på samiska har ökat, är tillgången till material på finska, jiddisch och hebreiska fortfarande otillräcklig. Tvåspråkig utbildning är underutvecklad och för begränsad till friskolor och nedläggningar av tvåspråkiga skolor är ett särskilt problem för den sverigefinska minoriteten. Detta begränsar tillgången till tvåspråkig utbildning för många barn från minoritetsgrupper.

Riksrevisionen har nyligen granskat hur ett antal myndigheter, bland annat *Institutet för språk och folkminnen*, *Skolverket*, *Sametinget* och flera universitet, arbetar med att främja och bevara dessa språk. Uppdragen omfattar bland annat samordning av undervisning, lärarförsörjning, språkvård och informationsspridning. Granskningen visar att insatserna har begränsad räckvidd och att det finns behov av förbättrad samordning, mer långsiktig resursfördelning samt tydligare information om utbildningsvägar och stöd.⁸

Sverige har höjt anslagen för att bevara och främja minoritetsspråk och kulturer och antalet språkcentra för nationella minoritetsspråk har utökats. Detta har i stort sett mötts positivt, men det finns en oro över det långsiktigt finansiellt stöd. Trots att användningen av minoritetsspråk främjas och nyligen har stärkts, är den i praktiken fortfarande begränsad på grund av brist på personal med kunskaper i minoritetsspråk inom offentliga myndigheter och äldreomsorgen.

Otillräckligt fokus på mångfald

Det behövs mer uppmärksamhet på den mångfald som finns inom och mellan minoritetsgrupper. Detta inkluderar att erkänna och stödja olika kulturella och språkliga behov inom minoritetsgrupperna. Mångfalden inom de erkända nationella minoriteterna främjas främst ur ett språkligt perspektiv, speciellt för samer och romer. Det finns grupper som vill erkännas som egna nationella minoriteter, till exempel *Skogsfinnar*. Därför behöver kunskapen om mångfald inom minoritetsgrupper stärkas.

⁸ Riksrevisionen. (2025). Nationella minoritetsspråk – kortsiktiga och otillräckliga statliga insatser (RiR 2025:16).

Hur policys och strategier kan stärkas

- Satsa på utbildning och rekrytering av lärare med kompetens i minoritetsspråk för att säkerställa att barn från minoritetsgrupper får tillräckligt stöd.
- Utveckla och distribuera mer pedagogiskt material på minoritetsspråk för att förbättra utbildningskvaliteten.
- Utöka tillgången till tvåspråkig utbildning för att säkerställa att fler barn får möjlighet till utbildning på sitt modersmål.
- Stärk uppföljningen av kommunernas arbete med nationella minoriteter för att säkerställa att lagar och riktlinjer följs.
- Erkänn och stöd den mångfald som finns inom och mellan minoritetsgrupper för att bättre möta deras specifika behov.

Referenslista

Diskrimineringsombudsmannen. (2024). *Europarådet uppmanar Sverige att utöka skyddet i diskrimineringslagen.* <https://www.do.se/om-do/pressrum/aktuellt/2024/2024-02-22-europaradet-uppmanar-sverige-att-utoka-skyddet-i-diskrimineringslagen>

Europarådet. (2024). *Femte yttrandet om Sverige - Sammanfattning.* <https://rm.coe.int/5th-op-sweden-summary-se/1680ae8d5e>

Förenta Nationerna. (u.å.). *Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.* <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Konventionen-om-medborgerliga-och-politiska-r%C3%A4ttigheter.pdf>

Judiska Ungdomsförbundet (JUS). (u.å.). *Stolt Jude.* <https://www.jusungdom.org/stolt-jude>

Jönköpings kommun. (2024, 9 januari). *Information in other languages than Swedish.* <https://www.jonkoping.se/en/information-in-other-languages-than-swedish>

Länsstyrelsen i Stockholms län & Sametinget. (u.å.). *Förvaltningsområdena växer stadigt.* Minoritet.se. <https://www.minoritet.se/forvaltningsomradena-vaxer-stadigt>

Länsstyrelsen i Stockholms län & Sametinget. (u.å.). *Rätten till modersmålsundervisning.* Minoritet.se. <https://minoritet.se/5054>

MR-institutet. (u.å.). *MR-institutet.* Hämtad 4 februari 2025, från <https://mrinstitutet.se/>

Regeringen. (u.å.). *Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.* <https://www.regeringen.se/contentassets/02b946ed1ee747a1a7bf4874fd8d3633/ramkonvention-om-skydd-for-nationella-minoriteter/>

Regeringskansliet. (2024). *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer: Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025-2034 (SOU 2024:3).*

<https://www.regeringen.se/contentassets/d51aab3964b443df9ec2d38ec98caddb/ett-starkt-judiskt-liv-for-framtida-generationer--nationell-strategi-for-att-starka-judiskt-liv-i-sverige-20252034.-sou-20243>

Socialstyrelsen. (2015). *Nationella minoriteter ur ett hälsoperspektiv* (Artikelnummer 2015-10-15).

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-10-15.pdf>

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

Hämtad 4 februari 2025, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

Svenska FN-förbundet. (2024, 21 mars). *Bör Sverige införa jämlikhetsdata? Världshorisont.* <https://fn.se/aktuellt/varldshorisont/bor-sverige-infora-jamlikhetsdata/>

Sveriges riksdag. (2008). *Diskrimineringslag (2008:567).*

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/

Sveriges riksdag. (2009). *Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

Sveriges riksdag. (2009). *Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

Sveriges riksdag. (2010). *Skollag (2010:800).*

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

UNICEF Sverige. (u.å.). *Barnkonventionen.*

<https://unicef.se/barnkonventionen>

Lagar och förordningar

Bibliotekslagen (2013:801). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/

Diskrimineringslagen (2008:567).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-202266-om-konsultation-i-fragor-som-ror-det_sfs-2022-66/

Riksrevisionen. (2025). *Nationella minoritetsspråk – kortsiktiga och otillräckliga statliga insatser (RiR 2025:16).*

<https://www.riksrevisionen.se/granskningar/granskningsrapporter/2025/nationella-minoritetssprak---kortsiktiga-och-otillrackliga-statliga-insatser.html>

Skollagen (2010:800).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

Socialtjänstlagen (2025:400).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2025400_sfs-2025-400/

Språklagen (2009:600).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600/

Bilaga 3

Lagstiftning och konventioner

Sveriges minoritetspolitik är utformad efter tre huvudområden: att skydda nationella minoriteter, att stärka deras möjligheter att utöva inflytande och att stödja minoritetsspråken för att bevara och främja deras användning.

Sverige har fem erkända nationella minoriteter: *judar, romer, samer, sverigefinnar* och *tornedalingar*. Till dessa grupper hör även fem nationella minoritetsspråk: *jiddisch, romani chib, samiska, finska* och *meänkieli*. Dessa grupper har historiska rötter i Sverige och särskilda rättigheter som skyddas genom både nationell och internationell lagstiftning.

Lagstiftning och internationella konventioner

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen). Kommuner har ett ansvar att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och kommunens ansvar enligt minoritetslagen samt de regler som lagen hänvisar till. Kommunen ska fastställa mål och riktlinjer för sitt arbete med minoritetspolitik. På begäran ska dessa redovisas till den myndighet som ansvarar för uppföljningen.

Minoritetslagen innebär ett särskilt åtagande från staten, kommuner och regioner. Åtagandet innebär att skydda och främja de nationella minoritetsspråken, främja möjligheten för nationella minoriteter att behålla och utveckla sin kultur och identitet, samt särskilt stödja barns och ungas språkutveckling samt deras kulturella identitet.

I kommuner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli eller samiska gäller särskilda skyldigheter:

- Erbjuder förskola och äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråket.

- Möjliggöra muntlig och skriftlig kontakt med myndigheter på språket.

Diskrimineringslagen (2008:567) förbjuder diskriminering på flera grunder, däribland etnisk tillhörighet. Diskriminering på grund av etnisk tillhörighet är förbjuden i alla samhällsområden som omfattas av lagen, till exempel utbildning, arbetsliv, hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Diskriminering kan ta sig olika uttryck genom att vara både indirekt och direkt. Direkt diskriminering innebär att någon behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation, på grund av exempelvis sin etniska tillhörighet. Indirekt diskriminering kan uppstå om något som uppfattats som en neutral regel eller rutin särskilt missgynnar personer med viss etnisk tillhörighet, utan att det finns ett godtagbart syfte. Därför krävs aktiva åtgärder av arbetsgivare och utbildningsanordnare för att förebygga diskriminering och främja lika rättigheter.

Språk är inte en egen diskrimineringsgrund. Europarådet har uppmanat Sverige att överväga att införa språk som en särskild diskrimineringsgrund, eftersom det skulle stärka skyddet för nationella minoriteter ytterligare.¹

Språklagen (2009: 600) är en ramlag som fastställer språkens ställning i Sverige och syftar till att värna både svenska språket och den språkliga mångfalden. Den gäller för hela den offentliga sektorn.

Språklagen reglerar det särskilda ansvaret att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Offentliga aktörer har ett ansvar att stödja de nationella minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sin kultur i Sverige. Särskilt fokus ska ligga på barns rätt till att utveckla en kulturell identitet och använda sitt minoritetsspråk.

Skollagen (2010:800). Elever som tillhör nationella minoriteter har en särskild rätt till modersmålsundervisning i grundskolan, gymnasieskolan och anpassade skolformer. Oavsett antalet elever som önskat

¹ Diskrimineringsombudsmannen. (2024). Europarådet uppmanar Sverige att utöka skyddet i diskrimineringslagen.

modersmålsundervisningen är huvudmannen skyldig att ordna detta om det finns en lämplig lärare. Det är rektorn som avgör om en lärare är lämplig att undervisa i språket.

Till skillnad från andra språk gäller inte kravet att eleven ska ha grundläggande kunskaper i språket i grundskolan för att få modersmålsundervisning. Det räcker att eleven tillhör en nationell minoritet och vill utveckla sitt språk. I gymnasieskolan krävs för närvarande att eleven har förkunskaper i minoritetsspråket. Detta krav tas bort för utbildningar som påbörjas efter **30 juni 2025**.

Det råder dock brist på lärare i de nationella minoritetsspråken. Kommuner kan bidra till att stärka tillgången, till exempel genom fjärrundervisning och vidareutbildning för lärare

Många känner inte till rätten till modersmålsundervisning i minoritetsspråken. Det är därför viktigt att skolor och kommuner aktivt informerar om detta. Ett bra tillvägagångssätt är att vid val av förskola eller skola fråga om önskemål om modersmålsundervisning samt informera om vilka rättigheter som gäller för elever och vårdnadshavare.

Diskriminering är förbjudet i all skolverksamhet. Skolan har ett ansvar att motverka alla former av rasism och stå upp för skollagens värdegrund, där alla människors lika värde är en grundprincip.

Socialtjänstlagen (2025:400). Kommunen ska verka för att det finns personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska när sådana språkbehov finns inom äldreomsorgen. *Kommuner som ingår i ett förvaltningsområde ska, vid begäran, erbjuda hela eller en väsentlig del av omvårdnaden på finska, meänkieli eller samiska.*

Kommuner utanför förvaltningsområden ska erbjuda omvårdnad på något av de nationella minoritetsspråken vid begäran, under förutsättning att språkkunnig personal finns tillgänglig. Detsamma gäller för språk som inte omfattas av ett förvaltningsområde i kommunen. Kommunen ska även beakta äldres behov av att bevara sin kulturella identitet och informera om möjligheten att få omvårdnad på minoritetsspråk i samband med ansökan om äldreomsorg.

Enligt 18 § i minoritetslagen (2009:724) är kommuner som ingår i ett förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska skyldiga att:

- Erbjuder äldreomsorg på minoritetsspråket om den äldre önskar det.
- Tillhandahåller personal som behärskar språket för att kunna ge hela eller delar av omsorgen.²

Kommuner utanför förvaltningsområdena har ett mer generellt ansvar att främja möjligheten för nationella minoriteter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk. Det innebär att även dessa kommuner bör beakta språkbehov i äldreomsorgen, men det finns inte samma krav som i förvaltningsområdena.³

Inom äldreomsorgen har brukare rätt att få hela eller en väsentlig del av sin äldreomsorg av personal som kan tala ett minoritetsspråk om kommunen har tillgång till personal som kan språken. Kommunerna ska också informera den som ansöker om äldreomsorg om dessa möjligheter.

Varför är det viktigt att erbjuda omsorg på minoritetsspråk?

Äldre personer kan till exempel stöta på språkbarriärer som försvårar deras möjlighet att uttrycka behov av stöd och omsorg. Det kan i sin tur påverka både tillgången till och kvaliteten på den omsorg de får tillgång till. Exempel på utsatthet för nationella minoriteter i äldreomsorgen:

- En brukare förstår inte ett svenskspråkigt formulär om rätt till minoritetsspråk och lämnar det därför blankt.
- Brukare undviker att tala minoritetsspråken av rädsla för negativt bemötande.
- En brukare nekas koschermt av äldreomsorgen eller hemtjänsten.
- En brukare har svårt att uttrycka sina behov på svenska och får därför inte rätt vård och omsorg.

Bibliotekslagen (2013:801). Biblioteken ska ägna särskild

² Socialstyrelsen. (2015). Nationella minoriteter ur ett hälsoperspektiv.

³ Länsstyrelsen i Stockholms län & Sametinget. (u.å.). Förvaltningsområdena växer stadigt.

uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna, bland annat genom att erbjuda litteratur på minoritetsspråken. De nationella minoriteternas rätt till sitt språk och sin kultur ska framgå i kommunala och regionala kultur- och biblioteksplaner. Dessutom ska de nationella minoriteterna ges möjlighet till inflytande i arbetet med att utforma dessa planer.

Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Lagen syftar till att främja det samiska folkets inflytande och säkerställa att samer ges möjlighet till delaktighet i beslutsprocesser som särskilt berör dem. Konsultation enligt denna lag ska samordnas med andra samrådsförfaranden när det är möjligt. Skyldiga att konsultera är:

- Regeringen
- Statliga förvaltningsmyndigheter
- Regioner
- Kommuner (från 1 mars 2024)

Dessa aktörer ska konsultera samiska företrädare innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

Internationella konventioner

Det finns ett antal konventioner som Sverige ratificerat som ger nationella minoriteter särskilda skydd.

Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.⁴ Ramkonventionen innehåller bestämmelser om skydd av språk samt skydd och stöd för minoritetskulturer, traditioner, kulturarv och religion.

Artikel 27 i Förenta Nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.⁵ Konventionen fastslår att där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, ska de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk.

Enligt *artikel 30* i Barnkonventionen har barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, eller ett urfolk, rätt att utöva sitt

⁴ Regeringen. (u.å.). Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

⁵ Förenta Nationerna. (u.å.). Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

språk, sin kultur och sin religion.⁶ Skolsystemet ska förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar.

⁶ UNICEF Sverige. (u.å.). Barnkonventionen

Referenslista

Diskrimineringsombudsmannen. (2024). *Europarådet uppmanar Sverige att utöka skyddet i diskrimineringslagen.* <https://www.do.se/om-do/pressrum/aktuellt/2024/2024-02-22-europaradet-uppmanar-sverige-att-utoka-skyddet-i-diskrimineringslagen>

Europarådet. (2024). *Femte yttrandet om Sverige - Sammanfattning.* <https://rm.coe.int/5th-op-sweden-summary-se/1680ae8d5e>

Förenta Nationerna. (u.å.). *Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.* <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Konventionen-om-medborgerliga-och-politiska-r%C3%A4ttigheter.pdf>

Judiska Ungdomsförbundet (JUS). (u.å.). *Stolt Jude.* <https://www.jusungdom.org/stolt-jude>

Jönköpings kommun. (2024, 9 januari). *Information in other languages than Swedish.* <https://www.jonkoping.se/en/information-in-other-languages-than-swedish>

Länsstyrelsen i Stockholms län & Sametinget. (u.å.). *Förvaltningsområdena växer stadigt.* Minoritet.se. <https://www.minoritet.se/forvaltningsomradena-vaxer-stadigt>

Länsstyrelsen i Stockholms län & Sametinget. (u.å.). *Rätten till modersmålsundervisning.* Minoritet.se. <https://minoritet.se/5054>

MR-institutet. (u.å.). *MR-institutet.* Hämtad 4 februari 2025, från <https://mrinstitutet.se/>

Regeringen. (u.å.). *Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.* <https://www.regeringen.se/contentassets/02b946ed1ee747a1a7bf4874fd8d3633/ramkonvention-om-skydd-for-nationella-minoriteter/>

Regeringskansliet. (2024). *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer: Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025-2034 (SOU 2024:3).* <https://www.regeringen.se/contentassets/d51aab3964b443df9ec2d38ec98>

[caddb/ett-starkt-judiskt-liv-for-framtida-generationer--nationell-strategi-for-att-starka-judiskt-liv-i-sverige-20252034.-sou-20243](#)

Socialstyrelsen. (2015). *Nationella minoriteter ur ett hälsoperspektiv* (Artikelnummer 2015-10-15).

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-10-15.pdf>

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

Hämtad 4 februari 2025, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

Svenska FN-förbundet. (2024, 21 mars). *Bör Sverige införa jämlikhetsdata? Världshorisont.* <https://fn.se/aktuellt/varldshorisont/bor-sverige-infora-jamlikhetsdata/>

Sveriges riksdag. (2008). *Diskrimineringslag (2008:567).*

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/

Sveriges riksdag. (2009). *Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/

Sveriges riksdag. (2010). *Skollag (2010:800).*

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

UNICEF Sverige. (u.å.). *Barnkonventionen.*

<https://unicef.se/barnkonventionen>

Remissammanställning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter. Riktlinjerna ska fungera som stöd för kommunkoncernen i att uppfylla lagkrav och bidra till ökad tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet för kommuninvånare som tillhör en nationell minoritet eller urfolk. Riktlinjerna ska också tydliggöra kommunens ansvar för att främja förståelse för och förankring av mänskliga rättigheter samt grundläggande demokratiska värden.

Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige har berörda nämnder getts möjlighet att lämna synpunkter.

Riktlinjerna utgår från nationell lagstiftning, internationella konventioner samt rekommendationer från statliga myndigheter. Det innebär att majoriteten av riktlinjerna är lagstadgade och därmed inte möjliga att påverka. Däremot finns riktlinjer som bygger på rekommendationer, vilket ger ett större utrymme för lokal anpassning.

Kultur- och fritidsnämnden

Kfn/2025:1262 890

Kultur-och fritidsnämndens beslut

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att lämna tjänsteutlåtande 2025-11-17 som yttrande över Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden ställer sig positiva till det föreslagna Programmet för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden vill betona vikten av nära samverkan och dialog med berörda civilsamhällsaktörer.
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att Jönköpings kommun i sitt Program för arbete med att främja nationella minoriteter inför en målsättning om att kommunen ska vara öppen för att på sikt ansöka om att bli förvaltningsområde för romer (språket romani chib), eller inrätta en servicenivå som motsvarar detta.

Kultur- och fritidsnämndens yrkande

I kultur- och fritidsnämndens yrkande föreslås ett tillägg som beskriver Jönköpings kommuns ambition att erbjuda samma nivå av service som i ett förvaltningsområde till den romska minoriteten. Ett sådant tillägg främjar tillit som är nödvändig för verklig inkludering. Nämnden anser att initiativet bör komma från minoritetsgruppen själva, men att Jönköpings kommun har ansvaret att, genom *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter*, signalera att kommunen är öppen för ett sådant initiativ.

I tjänsteutlåtandet föreslås även följande ändringar och tillägg i programmets bilagor, sidorna 20-21:

- Biblioteken har ett lagstadgat ansvar att tillgodose minoritetsspråk och litteratur på lättläst svenska.

Förslag: Biblioteken har ett lagstadgat ansvar att tillgodose litteratur på de nationella minoritetsspråken och på lättläst svenska.

- Personer som identifierar sig med en minoritetsgrupp kan ha ett kulturellt arv, men saknar språkkunskaper i minoritetsspråken, lättläst litteratur kan därför bli en viktig väg till språket. I Jönköpings kommun arbetar biblioteken aktivt med att synliggöra de nationella minoriteterna i det dagliga arbetet. Representation är en avgörande del. Biblioteken använder bland annat bordsflaggor för att synliggöra minoriteterna.

Förslag: Biblioteken använder bordsflaggor tillsammans med litteratur på de nationella minoritetsspråken för att synliggöra minoriteterna.

- Varje flagga används en gång per år, även om inte alla grupper har officiella flaggdagar. Fokus ligger på språken och en etablerad struktur finns för att sprida information via bibliotek, bokbussar och sociala medier. Boktips, digitala resurser och kontakt med nationella resursbibliotek används aktivt. Nästa steg är att alla bibliotek i kommunen ska erbjuda litteratur på minst ett minoritetsspråk, utifrån lokal relevans.

Förslag: Jönköpings stadsbibliotek har litteratur på samtliga fem minoritetsspråk. Genom det gemensamma bibliotekssystemet och budkörning mellan biblioteken kan det utbudet lånas på alla kommunens bibliotek. Alla bibliotek i kommunen ska erbjuda litteratur på minst ett minoritetsspråk, utifrån lokal relevans, i sitt befintliga utbud.

- Flera större satsningar har genomförts, som författarbesök, bokcirklar, filmvisningar med samtal, livesända dansföreställningar och barnteater på finska. Under Minoritetsdagarna 2023 arrangerades ett endagsevent på Spira med föreläsningar och utställningar.

Förslag: *Under Minoritetsdagarna 2023 arrangerades föreläsningar på Spira samt konsert, föreläsning och utställningar på kommunens bibliotek.*

Stadskontorets svar

Personer som tillhör de nationella minoriteterna *sverigefinnar, samer och tornedalingar* och som bor i en kommun inom ett förvaltningsområde har enligt minoritetslagen rätt att få förskola, äldreomsorg och information på finska, samiska respektive meänkieli. De har även rätt att använda sitt minoritetsspråk i kontakt med myndigheter och domstolar inom förvaltningsområdet.

Jönköpings kommun har en lång historisk koppling till romer och resande. Många har bott och bor fortfarande i kommunen. De romska språken har också påverkat det lokala språkliga landskapet. Sommaren 1948 utsattes den resande befolkningen i Jönköping för omfattande trakasserier och våld. Många tvingades barrikadera sina hem, utsattes för misshandel och tvingades fly. Medias rapportering bidrog till att förstärka situationen och polisen agerade i begränsad omfattning.

Händelserna har satt tydliga spår i kommunens historia och påverkar än i dag den romska gruppens tillit till myndigheter. Erfarenheterna från 1948 bidrar till en fortsatt försiktighet och misstro i kontakten med offentliga aktörer. Kultur- och fritidsnämnden lyfter i sitt remissvar att kommunen därför har ett särskilt ansvar att arbeta för att stärka tillit, inkludering och delaktighet för denna minoritetsgrupp. Samtidigt är det inte möjligt att erbjuda samma nivå av service som i ett förvaltningsområde.

Judar och romer omfattas av minoritetslagens generella bestämmelser. Lagen skiljer mellan territoriella och icke-territoriella språk. I förarbetena beskrivs att finska, samiska och meänkieli historiskt har talats i större omfattning inom särskilda geografiska områden. Romani chib och jiddisch har inte haft samma geografiska koppling. Därför omfattas de av bestämmelserna om språk, kultur, information och delaktighet, men inte av de särskilda rättigheterna i förvaltningsområdena. Romani chib har också utvecklats i många olika riktningar genom lång migration. I Sverige talas i dag mellan 10 och 20 varieteter, bland annat *arli*, *lovari*, *kalderash* och *svensk romani*. Mot den bakgrunden ser stadskontoret att det inte är

praktiskt möjligt att erbjuda samma nivå av service som i ett förvaltningsområde till den romska minoriteten.

Övriga ändringar

Övriga förslag på ändringar i bilagan till riktlinjerna ändras efter önskemål. Kultur- och fritidsförvaltningen har i sitt yttrande hänvisat till lagtexter på ett sätt som motsvarar andra nämnders önskemål. Stadskontoret gör därför justeringar i programmet så att strukturen blir enhetlig och följer samma upplägg.

Funktionsstödsnämnden

Sn/2025:115 700

Funktionsstödsnämndens beslut

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör funktionsstödsnämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Sammanfattning av socialförvaltningens yttrande

I socialförvaltningens yrkande fastslås att en stor del av det arbete som programmet föreslår redan görs idag, men betonar att:

- Behoven av minoritetsspråk är små, hanteras individuellt och det finns inga planer på särskilda minoritetsspråksinriktade boenden.
- De fokuserar på att ge flexibla, individanpassade lösningar snarare än att bygga upp särskilda strukturer.

Förvaltningen lyfter vilka begränsningar som finns. Detta kan sammanfattas på följande sätt:

Språkliga behov

Förvaltningen arbetar aktivt med att tillgodose språkliga behov i omsorgen och gör sitt bästa för att möta alla individers behov. Personalen försöker lösa språkfrågor genom att:

- använda personal med rätt språkkunskap,
- låna personal från andra enheter,
- använda alternativa kommunikationsmetoder, till exempel bilder och verktygen "Levnadsberättelse", samt
- dokumenterar språkkunskaper i personalsystem.

Kost och andra kulturella behov

Förvaltningen tillgodoser särskilda kostönskemål inom ramen för svensk djurlagstiftning, samt erbjuder alltid ett vegetariskt alternativ. Inom

hemtjänsten beställer den enskilde sin mat digitalt och bestämmer därmed själv över sin kost. Inom funktionsstöd planeras kosten i gruppboendena utefter varje enskilds önskemål. Ibland involveras även anhöriga.

Trakasserier och kränkningar

Förvaltningens verksamheter har ett etablerat arbete mot kränkningar. Det tas kontinuerligt upp i utbildningar, handledning och ordinarie rutiner.

Stadskontorets svar

Vad gäller nämndens synpunkt om önskemål kring kosher kan stadskontoret förtydliga innebörden av begreppet på följande sätt:

Kosher är ett samlingsbegrepp som styr vad som är tillåtet att äta för en judisk person. Förutom att det definierar vilka typer av kött som är tillåtna, så är den vanligaste regeln att man inte blandar kött och mjölk i samma måltid. Många judar i Sverige håller inte kosherreglerna, eller väljer att följa vissa restriktioner. Det är relativt vanligt bland svenska judar att inte äta griskött eller skaldjur. Kostpreferenser ska inte överskrida svensk djurskyddslag eller andra lagar.

Stadskontoret föreslår följande ändring i programmet:

Nuvarande formulering i fotnot (s. 10): *Kulturell identitet kan även ta sig uttryck i specifika önskemål kring kost, till exempel behov av att följa religiösa matregler som kosher.*

Nytt förslag på formulering: *Kulturell identitet kan även ta sig uttryck i specifika önskemål kring kost.*

Äldrenämnden

Än/2025:88 730

Äldrenämndens beslut

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör äldrenämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Barn- och utbildningsnämnden

Bun/2025:901 000

Barn- och utbildningsnämndens beslut

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör barn- och utbildningsnämndens beslut i ärendet.

Sammanfattning av utbildningsförvaltningens yttrande

Barn- och utbildningsnämnden är positiv till kommunens arbete med att stärka nationella minoriteters rättigheter, men lyfter ett antal viktiga synpunkter kring lagtolkning, struktur, tydlighet och begreppsanvändning i remissförslaget.

Formuleringar av lagtexter

I förvaltningens yttrande beskrivs lagtexterna i programmet som omformulerade på ett sätt som gör att betydelsen förändras. Förvaltningen lyfter särskilt följande:

- Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd.

”I Minoritetslagens § 5 anges att *Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.*

Barn- och utbildningsnämnden anser att det finns en viss skillnad i paragrafens formulering *möjlighet till inflytande i frågor* samt *strukturerad dialog* mot programmets formulering *ska ge nationella minoriteter inflytande bland annat genom strukturerade samråd*.

I förslaget till programmet har lagens krav på *möjlighet* blivit till ett *ska*. Vidare har lagens formulering *samråda*, det vill säga en handling (verb) i programmets sammanfattning gjorts om till ett substantiv i en mer institutionaliserad form (*samråd*) som ersatt lagens formulering *dialog*.”

Nämnden anser även att formuleringen *Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället* är osakligt ”vid”.

Otydliga riktlinjer och uppdrag

Barn- och utbildningsnämnden anser att det i programmet är otydligt vad som är nationella respektive kommunala mål. För att skapa större tydlighet föreslår därför nämnden att varje strecksats kompletteras med en lagrumshänvisning.

Nämnden anser även att det är svårt att utläsa vad som är mål/riktlinjer och vad som är en beskrivning av det arbete som redan bedrivs. Nämnden efterlyser därför en tydligare struktur som skiljer mellan nämndens uppdrag, programmets mål och kommunens riktlinjer.

Uppföljning och jämlikhetsdata

Barn- och utbildningsnämnden instämmer i värdet av kvalitativa metoder för uppföljning, men betonar samtidigt att kommunen också behöver utveckla mer systematiska och kvantitativa former av jämlikhetsdata över tid. Nämnden anser att det behövs en kombination av båda metoderna, snarare än att uppföljningen förlitar sig på en av dem.

Språkbruk och formuleringar

I avsnittet som beskriver nationella utmaningar reagerar nämnden även på användningen av ordet ”övervakning”. De menar att begreppet har negativa och potentiellt missvisande konnotationer och föreslår att kommunen använder mer neutrala ord såsom uppföljning, granskning eller utvärdering.

Slutligen anser nämnden att bilagorna till programmet är otydliga. Programmet omfattar cirka trettio sidor och majoriteten består av bilagor. Nämnden uppfattar att bilagornas status och funktion är oklar.

I övrigt anmärker nämnden att en av strecksatserna är en rekommendation och inte lagstadgad.

Stadskontorets svar

Utbildningsförvaltningens yttrande angående formuleringar i programmet avser inledningen, där områden som minoritetslagen omfattar sammanfattas. Punktlistan kompletteras sedan med utförliga beskrivningar, både i programmet och i tillhörande bilagor. Formuleringen i inledningen är följande (anmärkta områden är **markerade**):

”De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige – judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar – har historiska rötter i landet och bär på språk, kulturer och erfarenheter som är en viktig del av det svenska samhällets mångfald. De nationella minoriteterna har särskilda rättigheter i Sverige som regleras i minoritetslagen (2009:724). Rättigheterna omfattar:

- Rätten att använda sitt minoritetsspråk (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska) i kontakt med myndigheter inom förvaltningsområden.
- Offentliga aktörers särskilda ansvar att skydda och främja dessa språk och kulturer.
- **Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd.**
- Barns rätt att utveckla sin kulturella identitet och använda sitt minoritetsspråk ska särskilt främjas.
- **Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället.”**

Stadskontoret förstår att den sista sammanfattande punkten kan uppfattas som lagstadgad. Därför föreslås ändringen av sista punkten till följande:

- *Hur minoriteternas språk och kultur kan främjas i samhället.*

Övriga formuleringar

Vad gäller ordvalet “övervakning” håller stadskontoret med. Det här är dock en del av bilagorna och inte programmet och hänvisar till Europarådets slutsatser kring kommunernas arbete med nationella minoriteter.

Originaltext: “Det finns ett behov av tydligare riktlinjer och vägledning från nationell nivå för att säkerställa en enhetlig tillämpning av standarder och principer när det gäller stöd till nationella minoriteter. Dessutom behövs en starkt **övervakning** och uppföljning för att garantera att kommunerna följer lagar och riktlinjer, vilket skulle underlätta identifiering och åtgärdande av brister i implementeringen.”

Förslag på omformulering: “Det finns ett behov av tydligare riktlinjer och vägledning från nationell nivå för att säkerställa en enhetlig tillämpning av standarder och principer när det gäller stöd till nationella minoriteter. Dessutom behövs **stöd och uppföljning** för att garantera att kommunerna följer lagar och riktlinjer, vilket skulle underlätta identifiering och åtgärdande av brister i implementeringen.”

Europarådets formulering: “*Frånvaron av data om situation för olika nationella minoriteter i Sverige, gör det svårt att övervaka och utvärdera nationella policyer och strategier, trots att vissa framsteg noterats inom sjukvårdssektorn.*”

Bilagornas syfte och funktion

Utbildningsförvaltningen lyfter att det är otydligt vilken funktion bilagorna ska ha i förhållande till programmet. I den slutliga versionen kommer bilagorna att vara handlingar som tillhör tjänsteutlåtandet och inte en del av själva programmet.

Bilagorna ingår därför inte i *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter*. De ska i stället fungera som stödmaterial och ge en översikt av kommunens arbete i kunskapshöjande syfte.

Minoritet.se rekommenderar kommuner att sammanställa en översikt av sina pågående och tidigare insatser kopplat till nationella minoriteter, i samband med att mål och riktlinjer tas fram. I övrigt är bilagorna en fördjupning av lagstiftningen inom området samt en översyn av nationella utmaningar.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Uan/2025:342 000

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens beslut

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör Utbildnings- och arbetsmarknadens beslut i ärendet.

Sammanfattning av synpunkter utöver utbildningsförvaltningens yttrande

“Bilagornas funktion och status i programmet är oklar vilket bidrar till en otydlighet kring vem det är som står bakom de olika avsnitten och styckena, exempelvis på sidorna 20 – 23 i bilaga 1. Här finns också avsnitt där Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att strukturen och den språkliga framställningen behöver ses över samt att nämndens namn inte återgetts korrekt.”

" [...] Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden anser att en kort lagrumshänvisning efter respektive strecksats hade tydliggjort statusen och bakgrunden till dessa strecksatser. En av dessa strecksatser är för övrigt en rekommendation enligt den tabell som återses i inledningen.”

Stadskontorets svar

Stadskontoret justerar nämndens namn och ser över texten.

Som Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden påpekar är inte alla riktlinjer i programmet lagstadgade krav. Stadskontoret anser dock att Jönköpings kommun bör ha högre ambitioner än enbart vad som är lagstadgat, därmed bör formuleringarna stå fast, men kan tydliggöras med hänvisning till lagtexter.

§ 7

Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

KFN/2025:1262 890

Sammanfattning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter. Riktlinjerna ska fungera som stöd för kommunkoncernen i att uppfylla lagkrav och bidra till ökad tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet för kommuninvånare som tillhör en nationell minoritet eller urfolk. Riktlinjerna ska också tydliggöra kommunens ansvar för att främja förståelse för och förankring av mänskliga rättigheter samt grundläggande demokratiska värden.

Nämndens synpunkter ska ha inkommit till kommunstyrelsen senast 2026-01-31.

Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande 2025-11-17

Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Kultur- och fritidsförvaltningens förslag

Kultur- och fritidsförvaltningens förslag till beslut:

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att lämna tjänsteutlåtande 2025-11-17 som yttrande över Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden ställer sig positiva till det föreslagna Programmet för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden vill betona vikten av nära samverkan och dialog med berörda civilsamhällsaktörer.

Kultur-och fritidsnämndens behandling 2026-01-21

Yrkanden

Jon Hammarin Heinpalu (MP) yrkar för majoriteten (Socialdemokraterna, Centern, Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet) bifall till kultur- och fritidsförvaltningens förslag samt följande tillägg: Att Jönköpings kommun i sitt Program för arbete med att främja nationella minoriteter inför en målsättning om att kommunen ska vara öppen för att på sikt ansöka om att bli förvaltningsområde för romer (språket romani chib), eller inrätta en servicenivå som motsvarar detta.

Motivering (Text till remissvaret):

Kultur- och fritidsnämnden anser att Jönköpings kommun ska vara en föregångare i arbetet för mänskliga rättigheter och social hållbarhet. Romerna är en av Sveriges nationella minoriteter som historiskt utsatts för ett omfattande förtryck, och vars språk, romani chib, idag befinner sig i ett kritiskt läge som kräver aktiva revitaliseringsinsatser. Den nuvarande lagstiftningen, som begränsar möjligheten till formella förvaltningsområden till vissa minoritetsspråk, skapar en olycklig ojämlikhet och speglar inte de faktiska behoven i samhället.

För att motverka detta och visa vägen för en modern, rättvis minoritetspolitik, föreslår vi att kommunens strategi revideras. Programmet bör innehålla en tydlig viljeinriktning om att Jönköpings kommun ställer sig positiv till att bli ett förvaltningsområde för romer. Denna skrivning ger förvaltningen ett mandat och ett stöd att proaktivt arbeta med frågan, utreda förutsättningarna för en förhöjd servicenivå gällande språk och kultur, samt föra dialog med statlig nivå om möjligheterna för detta.

En central princip i detta arbete är rätten till självbestämmande och egenmakt (empowerment). Vi betonar därför att initiativet till bildandet av ett förvaltningsområde, eller införandet av motsvarande strukturer, bör komma från den romska gruppen själv. Kommunens roll är inte att styra över huvudet på minoriteten, utan att säkerställa att dörren står öppen och att strategin uppmuntrar till ett sådant initiativ. Genom att signalera denna öppenhet bygger vi den tillit som är nödvändig för en reell inkludering, där romer känner att Jönköping är deras kommun, på deras villkor.

Jerry Hansson (V) framför att V ställer sig bakom Jon Hammarin Heinpalus (MP) yrkande.

Magnus Engvall (S) framför att S ställer sig bakom Jon Hammarin Heinpalus (MP) yrkande.

 Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Björn Johansson (M) yrkar för Moderaterna bifall till kultur- och fritidsförvaltningens förslag.

Henrik Ocklind (KD) yrkar för Kristdemokraterna bifall till kultur- och fritidsförvaltningens förslag.

Jan-Ove Lipponen (SD) yrkar för Sverigedemokraterna bifall till kultur- och fritidsförvaltningens förslag.

Beslutsordning

Lena Sumedrea (C) finner att det finns ett tilläggsyrkande.

Proposition 1

Lena Sumedrea (C) frågar om kultur- och fritidsnämnden kan bifalla tilläggsyrkandet och finner det bifallet.

Proposition 2

Lena Sumedrea (C) frågar om kultur- och fritidsnämnden kan bifalla förvaltningens förslag till beslut tillsammans med tilläggsyrkandet och finner det bifallet.

Kultur-och fritidsnämndens beslut

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att lämna tjänsteutlåtande 2025-11-17 som yttrande över Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden ställer sig positiva till det föreslagna Programmet för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden vill betona vikten av nära samverkan och dialog med berörda civilsamhällsaktörer.
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att Jönköpings kommun i sitt Program för arbete med att främja nationella minoriteter inför en målsättning om att kommunen ska vara öppen för att på sikt ansöka om att bli förvaltningsområde för romer (språket romani chib), eller inrätta en servicenivå som motsvarar detta.

Motivering (Text till remissvaret): Kultur- och fritidsnämnden anser att Jönköpings kommun ska vara en föregångare i arbetet för mänskliga rättigheter och social hållbarhet. Romerna är en av Sveriges nationella minoriteter som historiskt utsatts för ett omfat-

tande förtryck, och vars språk, romani chib, idag befinner sig i ett kritiskt läge som kräver aktiva revitaliseringsinsatser. Den nuvarande lagstiftningen, som begränsar möjligheten till formella förvaltningsområden till vissa minoritetsspråk, skapar en olycklig ojämlikhet och speglar inte de faktiska behoven i samhället.

För att motverka detta och visa vägen för en modern, rättvis minoritetspolitik, föreslår vi att kommunens strategi revideras. Programmet bör innehålla en tydlig viljeinriktning om att Jönköpings kommun ställer sig positiv till att bli ett förvaltningsområde för romer. Denna skrivning ger förvaltningen ett mandat och ett stöd att proaktivt arbeta med frågan, utreda förutsättningarna för en förhöjd servicenivå gällande språk och kultur, samt föra dialog med statlig nivå om möjligheterna för detta.

En central princip i detta arbete är rätten till självbestämmande och egenmakt (empowerment). Vi betonar därför att initiativet till bildandet av ett förvaltningsområde, eller införandet av motsvarande strukturer, bör komma från den romska gruppen själv. Kommunens roll är inte att styra över huvudet på minoriteten, utan att säkerställa att dörren står öppen och att strategin uppmuntrar till ett sådant initiativ. Genom att signalera denna öppenhet bygger vi den tillit som är nödvändig för en reell inkludering, där romer känner att Jönköping är deras kommun, på deras villkor.

Reservationer

M reserverar sig till förmån för eget förslag.

Beslutet expedieras till:

Kommunstyrelsen

Handläggare Kari Ruokola

Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

KFN/2025:1262 890

Sammanfattning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter. Riktlinjerna ska fungera som stöd för kommunkoncernen i att uppfylla lagkrav och bidra till ökad tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet för kommuninvånare som tillhör en nationell minoritet eller urfolk. Riktlinjerna ska också tydliggöra kommunens ansvar för att främja förståelse för och förankring av mänskliga rättigheter samt grundläggande demokratiska värden.

Nämndens synpunkter ska ha inkommit till kommunstyrelsen senast 2026-01-31

Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande 2025-11-17

Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Förslag till Kultur- och fritidsnämnden

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att lämna tjänsteutlåtande 2025-11-17 som yttrande över Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden ställer sig positiva till det föreslagna Programmet för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.
- Kultur- och fritidsnämnden vill betona vikten av nära samverkan och dialog med berörda civilsamhällsaktörer.

Ärende

De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige – judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar – har historiska rötter i landet och bär på

språk, kulturer och erfarenheter som är en viktig del av det svenska samhällets mångfald. De nationella minoriteterna har särskilda rättigheter i Sverige som regleras i minoritetslagen (2009:724). Rättigheterna omfattar:

- Rätten att använda sitt minoritetsspråk (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska) i kontakt med myndigheter inom förvaltningsområdet.
- Offentliga aktörers särskilda ansvar att skydda och främja dessa språk och kulturer.
- Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd.
- Barns rätt att utveckla sin kulturella identitet och använda sitt minoritetsspråk ska särskilt främjas.
- Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället.

Jönköpings kommun har ett ansvar att säkerställa att de nationella minoriteternas rättigheter tillvaratas och främjas i enlighet med gällande lagstiftning och internationella konventioner. Arbetet med nationella minoriteter är en del av kommunens övergripande arbete för mänskliga rättigheter, demokrati och social hållbarhet.

Riktlinjerna utgår från nationell lagstiftning, internationella konventioner samt rekommendationer från statliga myndigheter. Det innebär att majoriteten av riktlinjerna är lagstadgade och därmed inte möjliga att påverka. Däremot finns riktlinjer som bygger på rekommendationer, vilket ger ett större utrymme för lokal anpassning.

Riktlinjerna är:

- 1) Tillämpa antagna mål och riktlinjer för minoritetspolitiskt arbete samt följa upp dessa. Är inte lagstadgat, men baserar sig på 4 § (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, samt rekommenderas av Länsstyrelsen och Sametinget.

- 2) Vara en aktiv del i den länsövergripande samverkan för nationella minoriteter. Är inte lagstadgat, men rekommenderas av Länsstyrelsen. Kommentar: Kultur- och fritidsförvaltningen deltar aktivt i länsstyrelsens nätverk för nationella minoriteter.
- 3) Ha rutiner för att inkludera barns och ungas perspektiv i beslut och samråd. Lagstadgat (4 § Lag 2009:724 om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Barnkonventionen artikel 30). Myndigheter ska särskilt beakta barns rättigheter och barns bästa.
- 4) Tillgänglig personal med kunskaper i minoritetsspråk. Delvis lagstadgat (8-9 §§ Lag 2009:724) Kommunen ska främja användning av minoritetsspråk, men metoden bestäms lokalt. Kommentar: Inom förvaltningens personal finns personer som talar något av de nationella minoritetsspråken. Dock används inte alltid dessa kunskaper effektivt. Därmed kunde en kartläggning, baserat på frivillighet, om personalens språkkunskaper i de fem nationella minoritetsspråken öka effektiviteten i att erbjuda service åt kommuninvånarna på de berörda nationella minoritetsspråken.
- 5) Kommunstyrelsen ska säkerställa att information om minoriteternas rättigheter kommuniceras. Lagstadgat (3 § och 11 § Lag 2009:724). Myndigheterna ska informera minoriteter om deras rättigheter.
- 6) Kommunstyrelsen ska säkerställa inflytande genom regelbundna samråd. Lagstadgat (5 § Lag 2009:724). Kommunen ska ge minoriteter inflytande i frågor som berör dem.
- 7) Säkerställa modersmålsundervisning i minoritetsspråk. Lagstadgat (10 kap. 7-8 §§, 15 kap. 19-20 §§ Skollagen 2010:800 samt 14 § Lag 2009:724). Rätt till modersmålsundervisning även om språket inte används dagligen hemma.
- 8) Prioritera utbildning och rekrytering av lärare i minoritetsspråk. Delvis lagstadgat (14 § Lag 2009:724 och 2 kap. 25 § Skollagen). Kommunen ska sträva efter att säkerställa kompetens, men inte uttryckligt krav.
- 9) Informera om rätten till undervisning i minoritetsspråk. Lagstadgat (11 § Lag 2009:724). Informationsskyldighet gäller även inom utbildning.

- 10) Säkerställa barns och ungas rätt till språk och kulturell identitet. Lagstadgat (4 § och 8 § Lag 2009:724). Rätten till språk och kultur ska beaktas i utbildning och samråd. Kommentar: Kultur- och fritidsförvaltningen arbetar aktivt med att erbjuda litteratur samt kulturupplevelser för de nationella minoriteterna, med särskild satsning på barn och unga.
- 11) Förebygga och hantera trakasserier mot nationella minoriteter. Delvis lagstadgat (6 kap. 7-8 §§ Diskrimineringslagen 2008:567 och Skollagen 2010:800). Skyldighet att motverka diskriminering och trakasserier.
- 12) Främja minoriteternas språk och kultur samt skydda minoritetsspråken. Lagstadgat (8 § Lag 2009:724). Kommunen ska främja och skydda minoritetsspråken. Kommentar: Kommunens biblioteksverksamhet erbjuder ett omfattande utbud litteratur på de nationella minoritetsspråken.
- 13) Erbjuder litteratur på minoritetsspråken på biblioteken. Delvis lagstadgat (9 § Lag 2009:724 och 5 § Bibliotekslagen 2013:801). Bibliotek ska ägna särskild uppmärksamhet åt minoritetsspråken. Kommentar: Kommunens biblioteksverksamhet erbjuder ett omfattande utbud litteratur på de nationella minoritetsspråken.
- 14) Synliggöra och stärka minoriteternas språk, kultur och delaktighet genom kulturinsatser. Delvis lagstadgat (8 § Lag 2009:724). Syftet är att främja delaktighet och kultur; genomförandet sker lokalt. Kommentar: Kultur- och fritidsförvaltningen har satsat på att anordna kultursatser på de nationella minoritetsspråken.
- 15) Beakta språkbehoven i omsorgen. Lagstadgat (8 § och 9 § Lag 2009:724 och 1 kap. 1 § Socialtjänstlagen 2001:453). Omsorg ska ges med respekt för individens språk och kultur.
- 16) Anpassa verksamheten till individens rätt till språk och kulturell identitet. Lagstadgat (8 § Lag 2009:724). Del av kommunens främjandeuppdrag.
- 17) Erbjuder omsorg på minoritetsspråk när möjligt. Delvis lagstadgat (9 § Lag 2009:724). Ska eftersträvas men inte alltid möjlig enligt lagtext.

För att skapa ett långsiktigt, systematiskt och rättighetsbaserat arbete behöver kommunen arbeta strategiskt, med tydliga mål, kunskapshöjande

insatser, uppföljning och resurser. Därför är det viktigt att integrera uppföljningen i kommunens ordinarie kvalitets- och verksamhetsstyrning, genom att utvärdera hur riktlinjerna efterföljs i verksamhetsplaner, årsbokslut och övriga uppföljningsrapporter.

I förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter ges Kultur- och fritidsnämnden i uppdrag att:

- Främja minoriteternas språk samt skydda minoritetsspråken som en levande del av Sveriges kulturarv.
- Erbjuder litteratur på minoritetsspråken på samtliga av kommunens bibliotek.
- Genom återkommande evenemang, samarbeten och kulturinsatser synliggöra och stärka de nationella minoriteternas språk, kultur och delaktighet i kommunen.
- Utveckla och förstärka åtgärder för att förebygga och hantera trakasserier mot personer som tillhör nationella minoriteter.

I förslaget står om Kultur- och fritidsnämndens ansvar att:

Kultur- och fritidsnämnden har ett särskilt ansvar att synliggöra och stärka minoriteternas språk och kultur i kommunens offentliga rum och verksamheter. Detta innebär att nämnden aktivt ska erbjuda litteratur på minoritetsspråk i biblioteken, samt arrangera återkommande evenemang och samarbeten som lyfter fram minoriteternas kultur. Arbetet ska ske i nära samverkan med civilsamhället och utgå från en inkluderande syn på kultur, där invånare ges möjlighet att påverka innehållet i verksamheten. Nämnden ska även bidra till att förebygga trakasserier mot personer som tillhör nationella minoriteter och säkerställa att verksamheten är tillgänglig för alla, oavsett språklig eller kulturell identitet.

Kultur- och fritidsnämnden önskar även göra några förtydliganden berörande rubriken: Bibliotekens uppdrag på sidorna 20-21:

Biblioteken har ett lagstadgat ansvar att tillgodose minoritetsspråk och litteratur på lättläst svenska.

Förslag: *Biblioteken har ett lagstadgat ansvar att tillgodose litteratur på de nationella minoritetsspråken och på lättläst svenska.*

Personer som identifierar sig med en minoritetsgrupp kan ha ett kulturellt arv, men saknar språkkunskaper i minoritetsspråken, lättläst litteratur kan därför bli en viktig väg till språket.

I Jönköpings kommun arbetar biblioteken aktivt med att synliggöra de nationella minoriteterna i det dagliga arbetet. Representation är en avgörande del. Biblioteken använder bland annat bordsflaggor för att synliggöra minoriteterna.

Förslag: *Biblioteken använder bordsflaggor tillsammans med litteratur på de nationella minoritetsspråken för att synliggöra minoriteterna.*

Varje flagga används en gång per år, även om inte alla grupper har officiella flaggdagar. Fokus ligger på språken och en etablerad struktur finns för att sprida information via bibliotek, bokbussar och sociala medier. Boktips, digitala resurser och kontakt med nationella resursbibliotek används aktivt.

Nästa steg är att alla bibliotek i kommunen ska erbjuda litteratur på minst ett minoritetsspråk, utifrån lokal relevans.

Förslag: *Jönköpings stadsbibliotek har litteratur på samtliga fem minoritetsspråk. Genom det gemensamma bibliotekssystemet och budkörning mellan biblioteken kan det utbudet lånas på alla kommunens bibliotek. Alla bibliotek i kommunen ska erbjuda litteratur på minst ett minoritetsspråk, utifrån lokal relevans, i sitt befintliga utbud.*

Böcker på finska är det som ofta efterfrågas och bibliotekspersonalen upplever att intresset för språket ökar, även bland yngre barn.

Evenemang med fokus på nationella minoriteter

Flera större satsningar har genomförts, som författarbesök, bokcirklar, filmvisningar med samtal, livesända dansföreställningar och barnteater

på finska. Under Minoritetsdagarna 2023 arrangerades ett endagsevent på Spira med föreläsningar och utställningar.

Förslag: *Under Minoritetsdagarna 2023 arrangerades föreläsningar på Spira samt konsert, föreläsning och utställningar på kommunens bibliotek.*

Inom förvaltningen genomförs minoritetsfrukostar med jämna mellanrum. Vid dessa tillfällen träffas personer som har uppdrag kopplat till de nationella minoriteterna för att utbyta idéer och erfarenheter och på så sätt utveckla och stärka arbetet ytterligare.

Mazar Alijevski
Kultur- och fritidsdirektör

Eva Gunnarsson
Stabschef

Beslutet expedieras till:
Kommunstyrelsen

Handläggare Kari Ruokola

§ 15

Yttrande över förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Sn/2025:115 700

Sammanfattning

Funktionsstödsnämnden har fått möjlighet att yttra sig över förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, som ska behandlas i kommunfullmäktige. Inom socialförvaltningen är det äldre- och funktionsstödsnämnden som ska yttra sig och eftersom verksamheterna arbetar på liknande sätt i de här frågorna har förvaltningen tagit fram ett gemensamt tjänsteutlåtande.

Programmet beskriver kommunens långsiktiga och systematiska arbete för att säkerställa att nationella minoriteters rättigheter tillgodoses enligt minoritetslagen (2009:724). Programmet tydliggör kommunens ansvar att främja språk, kultur, identitet, inflytande och delaktighet för de fem nationella minoriteterna: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Arbetet är kommunövergripande och ska utgå från mänskliga rättigheter, demokratiska värden och social hållbarhet.

I programmet framgår att äldre- och funktionsstödsnämnden ska beakta språkbehov i omsorgen samt anpassa verksamheten så att individens språkliga och kulturella rättigheter tillgodoses. Omsorg på minoritetsspråk ska erbjudas när det är möjligt och nämnden ska arbeta för att förebygga och hantera trakasserier. Programmet lyfter även vikten av att informera om möjligheten till omsorg på minoritetsspråk redan vid ansökan samt att säkerställa att omsorgen kan möta både språkliga och kulturella behov i praktiken.

Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande, daterat 2025-12-17

Remiss samt förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, daterad 2025-10-06

Socialförvaltningens förslag

Socialförvaltningens förslag till beslut:

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör funktionsstödsnämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Funktionsstödsnämndens behandling 2026-01-21

Funktionsstödsnämndens beslut

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör funktionsstödsnämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Beslutet expedieras till:
Kommunstyrelsen

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Yttrande över förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Sn/2025:115 700

Sammanfattning

Funktionsstödsnämnden har fått möjlighet att yttra sig över förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, som ska behandlas i kommunfullmäktige. Inom socialförvaltningen är det äldre- och funktionsstödsnämnden som ska yttra sig och eftersom verksamheterna arbetar på liknande sätt i de här frågorna har förvaltningen tagit fram ett gemensamt tjänsteutlåtande.

Programmet beskriver kommunens långsiktiga och systematiska arbete för att säkerställa att nationella minoriteters rättigheter tillgodoses enligt minoritetslagen (2009:724). Programmet tydliggör kommunens ansvar att främja språk, kultur, identitet, inflytande och delaktighet för de fem nationella minoriteterna: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Arbetet är kommunövergripande och ska utgå från mänskliga rättigheter, demokratiska värden och social hållbarhet.

I programmet framgår att äldre- och funktionsstödsnämnden ska beakta språkbehov i omsorgen samt anpassa verksamheten så att individens språkliga och kulturella rättigheter tillgodoses. Omsorg på minoritetsspråk ska erbjudas när det är möjligt och nämnden ska arbeta för att förebygga och hantera trakasserier. Programmet lyfter även vikten av att informera om möjligheten till omsorg på minoritetsspråk redan vid ansökan samt att säkerställa att omsorgen kan möta både språkliga och kulturella behov i praktiken.

Beslutsunderlag

Remiss samt förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, daterad 2025-10-06

Tjänsteutlåtande, daterat 2025-12-17

Förslag till funktionsstödsnämnden

Socialförvaltningens förslag till beslut:

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör funktionsstödsnämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Ärende

I programmet beskrivs flera områden som berör äldre- och funktionsstödsnämndens verksamheter. Nedan redogörs för hur förvaltningen ställer sig till dessa samt vilka förutsättningar som finns för att möta kraven.

Programmet tydliggör nämndens ansvar att säkerställa att personer som tillhör nationella minoriteter får tillgång till omsorg som beaktar deras språkliga och kulturella behov. Inom både äldreomsorgen och funktionsstöd bevakas språkbehovet för samtliga medborgare, inte enbart för personer med minoritetsspråk. Inom demensvården förekommer det att personer som talar fler språk än svenska återgår till att enbart tala sitt modersmål eller minoritetsspråk. När detta sker försöker personalen hitta lösningar genom att undersöka språkkunskaper inom den egna enheten eller vid behov låna personal från andra verksamheter. Om muntlig kommunikation brister används alternativa metoder, till exempel bilder eller skrift. Inom demensvården används även ett verktyg som heter ”Levnadsberättelse”, som beskriver den enskildes livssituation och behov.

Vidare anger programmet att omsorgen ska utformas så att den stödjer individens kulturella identitet, bland annat avseende kostpreferenser kopplade till kultur eller religion. För de personer som bor på särskilt boende inom äldreomsorgen, tillgodoses specialkost. Det kött som erbjuds är dock slaktat enligt svensk djurlagstiftning. Vegetariskt alternativ erbjuds alltid. För personer som bor hemma beställs maten digitalt, vilket innebär att den enskilde själv, eller med stöd av personal, styr beställningen. Inom hemtjänsten finns dessutom vissa utförare med särskild inriktning mot vissa kulturer, vilket skapar ytterligare förutsättningar att tillgodose specifika kostönskemål. Inom funktionsstöd finns inte storkök, utan måltiderna planeras individuellt i gruppboendena. Den enskilde planerar maten tillsammans med personal och önskemålen dokumenteras i genomförandeplanen. Vid behov involveras anhöriga, och verktyget ”Min berättelse” används för att tydliggöra viktiga livsområden, såsom matpreferenser. Personalen följer de individuella önskemål som framkommer.

Programmet framhåller även att omsorg ska erbjudas på minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska när språkkunskapen finns tillgänglig och när den enskilde begär det. Inom både äldreomsorgen och funktionsstöd finns ett tydligt fokus på att hitta lösningar. Datorsystem för personaladministration möjliggör dokumentation av medarbetares språkkunskaper, vilket underlättar matchning vid behov

av specifika språk. Personal kan också lånas mellan enheter. Inom äldreomsorgen finns exempelvis flera medarbetare som talar finska.

Vid ansökan om omsorg dokumenteras om den enskilde talar ett annat språk. Frågan om språk ställs inte specifikt vad gäller minoritetsspråk, utan om språk generellt. Utförarna ansvarar därefter för att organisera personal som kan tillgodose eventuella språkliga behov och i vissa fall används tolk.

Programmet betonar också att trakasserier och kränkningar mot personer som tillhör nationella minoriteter inom äldreomsorg och funktionsstöd ska förebyggas och hanteras. Verksamheterna arbetar återkommande med frågor om trakasserier och kränkningar, då kopplat till samtliga medborgare och personal. Exempelvis tas detta upp i utbildning, handledning och årshjul.

Det framgår i programmet att det i kommunen inte finns någon strukturell efterfrågan på omvårdnad på något nationellt minoritetsspråk. Historiskt har det funnits viss efterfrågan på finskspråkig äldreomsorg. Under början av 2000-talet fanns ett särskilt äldreboende med inriktning mot finsktalande. Verksamheten erbjöd omvårdnad och social samvaro på finska och utgjorde en betydelsefull resurs för den finska minoriteten. Efter att verksamheten upphörde har inga liknande initiativ etablerats. Idag hanteras behovet av omsorg på minoritetsspråk från fall till fall. Det finns inga planer på att starta motsvarande verksamhet i kommunen igen, varken inom äldreomsorgen eller funktionsstöd. Arbetet bedrivs löpande med fokus på den enskildes specifika behov och verksamheterna strävar alltid efter att tillhandahålla bästa möjliga stöd.

Stefan Österström
Socialdirektör

Anna Eveberg
Nämndsekreterare/utredare

Åsa Bolton
Nämndsekreterare/utredare

Beslutet expedieras till:
Kommunstyrelsen

§ 11

Remiss, Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Bun/2025:901 000

Sammanfattning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter. Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige ges berörda nämnder möjlighet att lämna synpunkter till kommunstyrelsen senast den 31 januari 2026.

Beslutsunderlag

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2025-12-12

Utbildningsförvaltningens förslag

Utbildningsförvaltningens förslag till beslut:

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör barn- och utbildningsnämndens beslut i ärendet.

Barn- och utbildningsnämndens behandling 2026- 01-27

Yrkanden

Ordförande Christopher Rydell (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Barn- och utbildningsnämndens beslut

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör barn- och utbildningsnämndens beslut i ärendet.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Beslutet expedieras till:

Kommunstyrelsen

Besvarande av remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Bun/2025:901 000

Sammanfattning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige ges berörda nämnder möjlighet att lämna synpunkter till kommunstyrelsen senast 31 januari 2026.

Beslutsunderlag

Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Tjänsteutlåtande Besvarande av remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, Bun/2025: 901 000

Förslag till Barn- och utbildningsnämnden

Utbildningsförvaltningens förslag till beslut:

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör Barn- och utbildningsnämndens beslut i ärendet.

Ärende

Inledning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter. Riktlinjerna ska fungera som stöd för kommunkoncernen att uppfylla lagkrav och bidra till ökad tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet för kommuninvånare som tillhör en nationell minoritet eller urfolk. Vidare ska riktlinjerna tydliggöra kommunens ansvar för att främja förståelse för och förankring av mänskliga rättigheter samt grundläggande demokratiska värden.

Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige ges berörda nämnder möjlighet att lämna synpunkter till kommunstyrelsen senast 31 januari 2026.

Riktlinjerna utgår från såväl nationell lagstiftning, internationella konventioner som rekommendationer från statliga myndigheter där majoriteten av riktlinjerna är lagstadgade och därmed inte möjliga att påverka. Riktlinjerna som bygger på rekommendationer ger större utrymme för lokal anpassning. En tabell i remissförslaget visar på riktlinjernas förhållande till gällande lagstiftning.

Redovisning av Barn- och utbildningsnämndens synpunkter på remissen
De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige – judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar – har historiska rötter i vårt land och bär på språk, kulturer och erfarenheter som är en viktig del av det svenska samhället. De nationella minoriteterna har särskilda rättigheter i Sverige som regleras i minoritetslagen (2009:724).

Barn- och utbildningsnämnden vill inledningsvis understryka vikten av kommunens ansvar att säkerställa att de nationella minoriteternas rättigheter tillvaratas och främjas i enlighet med gällande lagstiftning och internationella konventioner.

I programmets inledning refereras till Minoritetslagen (2009:724) där en sammanfattning i punktform enligt nedan görs av det lagen sägs omfatta.

- Rätten att använda sitt minoritetsspråk (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska) i kontakt med myndigheter.
- Offentliga aktörers särskilda ansvar att skydda och främja dessa språk och kulturer.
- Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd.
- Barns rätt att utveckla sin kulturella identitet och använda sitt minoritetsspråk ska särskilt främjas.
- Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället.

Barn- och utbildningsnämnden uppfattar att det är en väl fri sammanfattning av lagen och dess paragrafer som gjorts i dessa fem punkter där nämnden särskilt vill uppmärksamma lagtexten som ligger bakom den

tredje punkten: Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd. I Minoritetslagens § 5 anges att *Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.*

Barn- och utbildningsnämnden anser att det finns en viss skillnad i paragrafens formulering *möjlighet till inflytande i frågor samt strukturerad dialog* mot programmets formulering *ska ge nationella minoriteter inflytande bland annat genom strukturerade samråd*. I förslaget till programmet har lagens krav på *möjlighet* blivit till ett *ska*. Vidare har lagens formulering *samråda*, dvs en handling (verb) i programmets sammanfattning gjorts om till ett substantiv i en mer institutionaliserad form (*samråd*) som ersatt lagens formulering *dialog*.

Barn- och utbildningsnämnden noterar även formuleringen i den sista punkten: Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället. Den bakomliggande lagtexten återfinns i lagens § 4 (till viss del även i § 11): *I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt. Även i detta fall uppfattar nämnden en relativt vid omformulering i programmet sett till aktuell lagtext.*

Vidare hänvisas på sidan 8 under rubriken *Jönköpings kommun ska*, som Barn- och utbildningsnämnden uppfattar det, till ett antal lagrum. Det framstår i nuläget som relativt oklart om detta är kommunala eller nationella mål och riktlinjer eller något annat. Huvudrubriken *Mål och riktlinjer* på sidan 6 bidrar tyvärr inte som Barn- och utbildningsnämnden uppfattar det till ett klargörande. Barn- och utbildningsnämnden anser att en kort lagrumshänvisning efter respektive strecksats hade tydliggjort statusen och bakgrunden till dessa strecksatser. En av dessa strecksatser är för övrigt en rekommendation enligt den tabell som återses i inledningen.

I Minoritetslagens 5b § anges bl a att kommuner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. I förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteter anges, i linje

med citerad paragraf, att syftet med programmet är att säkerställa ett långsiktigt och systematiskt arbete för kommunens minoritetspolitik.

Barn- och utbildningsnämnden uppfattar att vilka programmets mål och riktlinjer är och utgörs av kan tydliggöras. Som nämnden uppfattar det beskrivs dessa båda på sidan 9 men då under rubriken *Barn- och utbildningsnämnden har i uppdrag att*. Barn- och utbildningsnämnden ser en fördel i att uppdrag, mål och riktlinjer särskiljs som ett led i att förtydliga det minoritetspolitiska arbetet och dess resultat. Som detta är strukturerat och formulerat uppfattas strecksatserna mer som en beskrivning och konstaterande av något som redan sker. Ett konstaterande att nämnden gör det den ska kan ju på ett sätt uppfattas som positivt, samtidigt som det är tveksamt om det är definitionen av ett minoritetspolitiskt arbete.

Under nämnda rubrik anges bland annat att nämnden ska

- Säkerställa att alla elever i grundskolan och anpassad grundskola som tillhör någon av de nationella minoriteterna erbjuds modersmålsundervisning på sitt minoritetsspråk
- Prioritera utbildning och rekrytering av lärare med kompetens i minoritetsspråk för att säkerställa att barn från nationella minoritetsgrupper får det stöd de behöver i sin språkutveckling och utbildning
- Informera barn och vårdnadshavare om rätten till undervisning i minoritetsspråken

Barn- och utbildningsnämnden uppfattar att strukturen inte bidrar till att klargöra om detta är ett arbete som sker idag, hur detta arbete i så fall sker eller om det är ett önskvärt arbete, dvs en målsättning.

I förvaltningens samtal med kommunens modersmålsenhet framgår att det idag är ett knappt 50-tal elever som erbjuds modersmålsundervisning på sitt minoritetsspråk där alla som ansökt om detta också beviljats denna undervisning. Flertalet av dessa läser finska. Modersmålsenheten har och arbetar aktivt med att tillsäkra lärarkompetens i minoritetsspråken vilket gett goda resultat genom kontakter med bland annat kommunerna Stockholm, Malmö och Lycksele där fjärrundervisning i samiska och romani för de 5 eleverna erbjuds. Enhetschefen ser ett fortsatt arbete med att informera om rätten till undervisning i minoritetsspråk inom såväl förskola som skola, ett arbete som getts som ett prioriterat uppdrag till enhetens förstelärare i minoritetsspråk. För att stärka och utveckla enhetens arbete

för minoritetsspråkstalande elever har enhetschefen och försteläraren genom nationella konferenser och nätverk skapat många och värdefulla kontakter. En tydligt beskriven minoritetspolitisk inriktning med utgångspunkt i det faktiska dagliga arbetet uppfattar Barn- och utbildningsnämnden kan bidra till ett minoritetspolitiskt arbete som också ger resultat.

På sidan 7 i avsnittet med rubriken *Nationella minoriteters rätt till information, delaktighet och inflytande*, finns följande stycke:

”Eftersom det saknas jämlikhetsdata är det svårt att på ett tillförlitligt sätt följa upp riktlinjerna. För att säkerställa att arbetet kan utvärderas krävs därför en mer kvalitativ form av uppföljning. Detta innebär att större fokus behöver läggas på exempelvis dialoger, intervjuer och enkäter där erfarenheter och upplevelser kan fångas upp. På så vis kan kommunen få en bättre bild av hur riktlinjerna fungerar i praktiken och vilka områden som behöver utvecklas vidare.”

Barn- och utbildningsnämnden ser att kvalitativ uppföljning är värdefull och ofta nödvändig när kvantitativa data saknas. Samtidigt har sådan uppföljning vissa begränsningar genom exempelvis viss risk för subjektivitet, svårigheter att generalisera resultat samt högre krav på tid och resurser. Barn- och utbildningsnämnden anser att det är viktigt att kommunen både använder dessa kvalitativa metoder och samtidigt arbetar långsiktigt med att utveckla mer systematiska och kvantitativa former av jämlikhetsdata.

Under rubriken *Nationella utmaningar* på sidan 19 refereras till en rapport från Europarådet (2024) där det bland annat konstateras att implementering av nationella minoritetslagar skiljer sig mellan kommuner i Sverige. I avsnittet anges bland annat följande: ”Dessutom behövs en stärkt övervakning och uppföljning för att garantera att kommunerna följer lagar och riktlinjer, vilket skulle underlätta identifiering och åtgärdande av brister i implementeringen”. Barn och utbildningsnämnden understryker återigen vikten av kommunens ansvar att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter men önskar samtidigt att ordet *övervakning* inte används i kommunens program med mål och riktlinjer.

Avslutningsvis konstaterar Barn- och utbildningsnämnden att Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter utgörs av drygt 30 sidor varav ca 25 av dessa utgörs av inledning och bilagor. Barn- och utbildningsnämnden uppfattar bilagornas funktion och status i programmet är oklar vilket bidrar till en otydlighet kring vem

det är som står bakom de olika avsnitten och styckena, exempelvis på sidorna 20 – 23 i bilaga 1. Här finns också avsnitt där Barn- och utbildningsnämnden uppfattar att strukturen och den språkliga framställningen behöver ses över.

Erik Nilsson
Utbildningsdirektör

Sara Johansson
Strateg

Beslutet expedieras till:
Kommunstyrelsen Jönköpings kommun

§ 7

Yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Än/2025:88 730

Sammanfattning

Äldrenämnden har fått möjlighet att yttra sig över förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, som ska behandlas i kommunfullmäktige. Inom socialförvaltningen är det äldre- och funktionsstödsnämnden som ska yttra sig och eftersom verksamheterna arbetar på liknande sätt i de här frågorna har förvaltningen tagit fram ett gemensamt tjänsteutlåtande.

Programmet beskriver kommunens långsiktiga och systematiska arbete för att säkerställa att nationella minoriteters rättigheter tillgodoses enligt minoritetslagen (2009:724). Programmet tydliggör kommunens ansvar att främja språk, kultur, identitet, inflytande och delaktighet för de fem nationella minoriteterna: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Arbetet är kommunövergripande och ska utgå från mänskliga rättigheter, demokratiska värden och social hållbarhet.

I programmet framgår att äldre- och funktionsstödsnämnden ska beakta språkbehov i omsorgen samt anpassa verksamheten så att individens språkliga och kulturella rättigheter tillgodoses. Omsorg på minoritetsspråk ska erbjudas när det är möjligt och nämnden ska arbeta för att förebygga och hantera trakasserier. Programmet lyfter även vikten av att informera om möjligheten till omsorg på minoritetsspråk redan vid ansökan samt att säkerställa att omsorgen kan möta både språkliga och kulturella behov i praktiken.

Beslutsunderlag

Remiss samt förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, daterad 2025-10-06

Tjänsteutlåtande, daterat 2025-12-17

Socialförvaltningens förslag

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör äldrenämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Äldrenämndens behandling 2026-01-19

Äldrenämndens beslut

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör äldrenämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Beslutet expedieras till:

Kommunstyrelsen

Yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Än/2025:88 730

Sammanfattning

Äldrenämnden har fått möjlighet att yttra sig över förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, som ska behandlas i kommunfullmäktige. Inom socialförvaltningen är det äldre- och funktionsstödsnämnden som ska yttra sig och eftersom verksamheterna arbetar på liknande sätt i de här frågorna har förvaltningen tagit fram ett gemensamt tjänsteutlåtande.

Programmet beskriver kommunens långsiktiga och systematiska arbete för att säkerställa att nationella minoriteters rättigheter tillgodoses enligt minoritetslagen (2009:724). Programmet tydliggör kommunens ansvar att främja språk, kultur, identitet, inflytande och delaktighet för de fem nationella minoriteterna: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Arbetet är kommunövergripande och ska utgå från mänskliga rättigheter, demokratiska värden och social hållbarhet.

I programmet framgår att äldre- och funktionsstödsnämnden ska beakta språkbehov i omsorgen samt anpassa verksamheten så att individens språkliga och kulturella rättigheter tillgodoses. Omsorg på minoritetsspråk ska erbjudas när det är möjligt och nämnden ska arbeta för att förebygga och hantera trakasserier. Programmet lyfter även vikten av att informera om möjligheten till omsorg på minoritetsspråk redan vid ansökan samt att säkerställa att omsorgen kan möta både språkliga och kulturella behov i praktiken.

Beslutsunderlag

Remiss samt förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter, daterad 2025-10-06

Tjänsteutlåtande, daterat 2025-12-17

Förslag till äldrenämnden

Socialförvaltningens förslag till beslut:

- Socialförvaltningens tjänsteutlåtande utgör äldrenämndens yttrande över förslag till program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Ärende

I programmet beskrivs flera områden som berör äldre- och funktionsstödsnämndens verksamheter. Nedan redogörs för hur förvaltningen ställer sig till dessa samt vilka förutsättningar som finns för att möta kraven.

Programmet tydliggör nämndens ansvar att säkerställa att personer som tillhör nationella minoriteter får tillgång till omsorg som beaktar deras språkliga och kulturella behov. Inom både äldreomsorgen och funktionsstöd bevakas språkbehovet för samtliga medborgare, inte enbart för personer med minoritetsspråk. Inom demensvården förekommer det att personer som talar fler språk än svenska återgår till att enbart tala sitt modersmål eller minoritetsspråk. När detta sker försöker personalen hitta lösningar genom att undersöka språkkunskaper inom den egna enheten eller vid behov låna personal från andra verksamheter. Om muntlig kommunikation brister används alternativa metoder, till exempel bilder eller skrift. Inom demensvården används även ett verktyg som heter ”Levnadsberättelse”, som beskriver den enskildes livssituation och behov.

Vidare anger programmet att omsorgen ska utformas så att den stödjer individens kulturella identitet, bland annat avseende kostpreferenser kopplade till kultur eller religion. För de personer som bor på särskilt boende inom äldreomsorgen, tillgodoses specialkost. Det kött som erbjuds är dock slaktat enligt svensk djurlagstiftning. Vegetariskt alternativ erbjuds alltid. För personer som bor hemma beställs maten digitalt, vilket innebär att den enskilde själv, eller med stöd av personal, styr beställningen. Inom hemtjänsten finns dessutom vissa utförare med särskild inriktning mot vissa kulturer, vilket skapar ytterligare förutsättningar att tillgodose specifika kostönskemål. Inom funktionsstöd finns inte storkök, utan måltiderna planeras individuellt i gruppboendena. Den enskilde planerar maten tillsammans med personal och önskemålen dokumenteras i genomförandeplanen. Vid behov involveras anhöriga, och verktyget ”Min berättelse” används för att tydliggöra viktiga livsområden, såsom matpreferenser. Personalen följer de individuella önskemål som framkommer.

Programmet framhåller även att omsorg ska erbjudas på minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska när språkkunskapen finns tillgänglig och när den enskilde begär det. Inom både äldreomsorgen och funktionsstöd finns ett tydligt fokus på att hitta lösningar. Datorsystem för personaladministration möjliggör dokumentation av medarbetares språkkunskaper, vilket underlättar matchning vid behov

av specifika språk. Personal kan också lånas mellan enheter. Inom äldreomsorgen finns exempelvis flera medarbetare som talar finska.

Vid ansökan om omsorg dokumenteras om den enskilde talar ett annat språk. Frågan om språk ställs inte specifikt vad gäller minoritetsspråk, utan om språk generellt. Utförarna ansvarar därefter för att organisera personal som kan tillgodose eventuella språkliga behov och i vissa fall används tolk.

Programmet betonar också att trakasserier och kränkningar mot personer som tillhör nationella minoriteter inom äldreomsorg och funktionsstöd ska förebyggas och hanteras. Verksamheterna arbetar återkommande med frågor om trakasserier och kränkningar, då kopplat till samtliga medborgare och personal. Exempelvis tas detta upp i utbildning, handledning och årshjul.

Det framgår i programmet att det i kommunen inte finns någon strukturell efterfrågan på omvårdnad på något nationellt minoritetsspråk. Historiskt har det funnits viss efterfrågan på finskspråkig äldreomsorg. Under början av 2000-talet fanns ett särskilt äldreboende med inriktning mot finsktalande. Verksamheten erbjöd omvårdnad och social samvaro på finska och utgjorde en betydelsefull resurs för den finska minoriteten. Efter att verksamheten upphörde har inga liknande initiativ etablerats. Idag hanteras behovet av omsorg på minoritetsspråk från fall till fall. Det finns inga planer på att starta motsvarande verksamhet i kommunen igen, varken inom äldreomsorgen eller funktionsstöd. Arbetet bedrivs löpande med fokus på den enskildes specifika behov och verksamheterna strävar alltid efter att tillhandahålla bästa möjliga stöd.

Stefan Österström
Socialdirektör

Anna Eveberg
Nämndsekreterare/utredare

Åsa Bolton
Nämndsekreterare/utredare

Beslutet expedieras till:
Kommunstyrelsen

§ 4

Remiss av förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Uan/2025:342 000

Sammanfattning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige ges berörda nämnder möjlighet att lämna synpunkter till kommunstyrelsen senast 31 januari 2026.

Beslutsunderlag

Remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Tjänsteutlåtande Besvarande av remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns nationella minoriteters rättigheter, Uan/2025: 342 000

Utbildningsförvaltningens förslag

Utbildningsförvaltningens förslag till beslut:

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör Utbildnings- och arbetsmarknadens beslut i ärendet.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens behandling 2026-01-26

Yrkanden

Ordförande Carina Sjögren (S) yrkar för S, C, L, V och MP bifall till utbildningsförvaltningens förslag till beslut.

Kamran Sairafi (M) yrkar för Moderaterna bifall till ordförandens förslag till beslut.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens beslut

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör Utbildnings- och arbetsmarknadens beslut i ärendet.

Ärendet tas med omedelbar justering.

Beslutet expedieras till:

Kommunstyrelsen Jönköpings kommun

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Besvarande av remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Uan/2025:342 000

Sammanfattning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter.

Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige ges berörda nämnder möjlighet att lämna synpunkter till kommunstyrelsen senast 31 januari 2026.

Beslutsunderlag

Remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Tjänsteutlåtande Besvarande av remiss för förslag till Program för Jönköpings kommuns nationella minoriteters rättigheter, Uan/2025: 342 000

Förslag till Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Utbildningsförvaltningens förslag till beslut:

- Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande utgör Utbildnings- och arbetsmarknadens beslut i ärendet.

Ärende

Inledning

Stadskontoret har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter. Riktlinjerna ska fungera som stöd för kommunkoncernen att uppfylla lagkrav och bidra till ökad tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet för kommuninvånare som tillhör en nationell minoritet eller urfolk. Vidare ska riktlinjerna tydliggöra kommunens ansvar för att främja förståelse för och förankring av mänskliga rättigheter samt grundläggande demokratiska värden.

Innan förslaget till riktlinjer behandlas i kommunfullmäktige ges berörda nämnder möjlighet att lämna synpunkter till kommunstyrelsen senast 31 januari 2026.

Riktlinjerna utgår från såväl nationell lagstiftning, internationella konventioner som rekommendationer från statliga myndigheter där majoriteten av riktlinjerna är lagstadgade och därmed inte möjliga att påverka. Riktlinjerna som bygger på rekommendationer ger större utrymme för lokal anpassning. En tabell i remissförslaget visar på riktlinjernas förhållande till gällande lagstiftning.

Redovisning av Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens synpunkter på remissen

De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige – judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar – har historiska rötter i vårt land och bär på språk, kulturer och erfarenheter som är en viktig del av det svenska samhället. De nationella minoriteterna har särskilda rättigheter i Sverige som regleras i Minoritetslagen (2009:724).

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden vill inledningsvis understryka vikten av kommunens ansvar att säkerställa att de nationella minoriteternas rättigheter tillvaratas och främjas i enlighet med gällande lagstiftning och internationella konventioner.

I programmets inledning refereras till Minoritetslagen (2009:724) där en sammanfattning i punktform enligt nedan görs av det lagen sägs omfatta.

- Rätten att använda sitt minoritetsspråk (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska) i kontakt med myndigheter.
- Offentliga aktörers särskilda ansvar att skydda och främja dessa språk och kulturer.
- Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd.
- Barns rätt att utveckla sin kulturella identitet och använda sitt minoritetsspråk ska särskilt främjas.
- Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att det är en väl fri sammanfattning av lagen och dess paragrafer som gjorts i dessa fem punkter där nämnden särskilt vill uppmärksamma lagtexten som ligger

bakom den tredje punkten: Myndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom strukturerade samråd. I Minoritetslagens § 5 anges att *Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.*

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden anser att det finns en viss skillnad i paragrafens formulering *möjlighet till inflytande i frågor* samt *strukturerad dialog* mot programmets formulering *ska ge nationella minoriteter inflytande bland annat genom strukturerade samråd*. I förslaget till programmet har lagens krav på *möjlighet* blivit till ett *ska*. Vidare har lagens formulering *samråda*, dvs en handling (verb) i programmets sammanfattning gjorts om till ett substantiv i en mer institutionaliserad form (*samråd*) som ersatt lagens formulering *dialog*.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden noterar även formuleringen i den sista punkten: Minoriteternas språk och kultur ska synliggöras i samhället. Den bakomliggande lagtexten återfinns i lagens § 4 (till viss del även i § 11): *I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt. Även i detta fall uppfattar nämnden en relativt vid omformulering i programmet sett till aktuell lagtext.*

Vidare hänvisas på sidan 8 under rubriken *Jönköpings kommun ska*, som Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar det, till ett antal lagrum. Det framstår i nuläget som relativt oklart om detta är kommunala eller nationella mål och riktlinjer eller något annat. Huvudrubriken *Mål och riktlinjer* på sidan 6 bidrar tyvärr inte som Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar det till ett klargörande. Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden anser att en kort lagrumshänvisning efter respektive strecksats hade tydliggjort statusen och bakgrunden till dessa strecksatser. En av dessa strecksatser är för övrigt en rekommendation enligt den tabell som återses i inledningen.

I Minoritetslagens 5b § anges bl a att kommuner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. I förslaget till Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteter anges, i linje med citerad paragraf, att syftet med programmet är att säkerställa ett långsiktigt och systematiskt arbete för kommunens minoritetspolitik.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att vilka programmens mål och riktlinjer är och utgörs av kan tydliggöras. Som nämnden uppfattar det beskrivs dessa båda på sidan 9 men då under rubriken *Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden har i uppdrag att*. Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden ser en fördel i att uppdrag, mål och riktlinjer särskiljs som ett led i att förtydliga det minoritetspolitiska arbetet och dess resultat. Som detta är strukturerat och formulerat uppfattas strecksatserna mer som en beskrivning och konstaterande av något som redan sker. Ett konstaterande att nämnden gör det den ska kan ju på ett sätt uppfattas som positivt, samtidigt som det är tveksamt om det är definitionen av ett minoritetspolitiskt arbete.

Under nämnda rubrik anges bland annat att nämnden ska

- Säkerställa att alla elever i grundskolan och anpassad grundskola som tillhör någon av de nationella minoriteterna erbjuds modersmålsundervisning på sitt minoritetsspråk
- Prioritera utbildning och rekrytering av lärare med kompetens i minoritetsspråk för att säkerställa att barn från nationella minoritetsgrupper får det stöd de behöver i sin språkutveckling och utbildning
- Informera barn och vårdnadshavare om rätten till undervisning i minoritetsspråken

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att strukturen inte bidrar till att klargöra om detta är ett arbete som sker idag, hur detta arbete i så fall sker eller om det är ett önskvärt arbete, dvs en målsättning.

I förvaltningens samtal med kommunens modersmålsenhet framgår att det idag är ett knappt 50-tal elever som erbjuds modersmålsundervisning på sitt minoritetsspråk där alla som ansökt om detta också beviljats denna undervisning. Flertalet av dessa läser finska. Modersmålsenheten har och arbetar aktivt med att tillsäkra lärarkompetens i minoritetsspråken vilket gett goda resultat genom kontakter med bland annat kommunerna Stockholm, Malmö och Lycksele där fjärrundervisning i samiska och romani

för de 5 eleverna erbjuds. Enhetschefen ser ett fortsatt arbete med att informera om rätten till undervisning i minoritetsspråk inom såväl förskola som skola, ett arbete som getts som ett prioriterat uppdrag till enhetens förstelärare i minoritetsspråk. För att stärka och utveckla enhetens arbete för minoritetsspråkstalande elever har enhetschefen och försteläraren genom nationella konferenser och nätverk skapat många och värdefulla kontakter. En tydligt beskriven minoritetspolitisk inriktning med utgångspunkt i det faktiska dagliga arbetet uppfattar utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden kan bidra till ett minoritetspolitiskt arbete som också ger resultat.

Rätten för en elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna att erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk tas upp vid ett par punkter i programmet (sid. 9, 26). Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att denna rättighet också bör beskrivas korrekt på sidan 12 samt att beskrivningen av rättigheten på sidan 26 bör ses över med anledning av ny reglering sedan 1 juli 2025.

På sidan 7 i avsnittet med rubriken *Nationella minoriteters rätt till information, delaktighet och inflytande*, finns följande stycke:

”Eftersom det saknas jämlighetsdata är det svårt att på ett tillförlitligt sätt följa upp riktlinjerna. För att säkerställa att arbetet kan utvärderas krävs därför en mer kvalitativ form av uppföljning. Detta innebär att större fokus behöver läggas på exempelvis dialoger, intervjuer och enkäter där erfarenheter och upplevelser kan fångas upp. På så vis kan kommunen få en bättre bild av hur riktlinjerna fungerar i praktiken och vilka områden som behöver utvecklas vidare.”

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden ser att kvalitativ uppföljning är värdefull och ofta nödvändig när kvantitativa data saknas. Samtidigt har sådan uppföljning vissa begränsningar genom exempelvis viss risk för subjektivitet, svårigheter att generalisera resultat samt högre krav på tid och resurser. Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden anser att det är viktigt att kommunen både använder dessa kvalitativa metoder och samtidigt arbetar långsiktigt med att utveckla mer systematiska och kvantitativa former av jämlighetsdata.

Under rubriken *Nationella utmaningar* på sidan 19 refereras till en rapport från Europarådet (2024) där det bland annat konstateras att implementering av nationella minoritetslagar skiljer sig mellan kommuner i

Sverige. I avsnittet anges bland annat följande: ”Dessutom behövs en stärkt övervakning och uppföljning för att garantera att kommunerna följer lagar och riktlinjer, vilket skulle underlätta identifiering och åtgärdande av brister i implementeringen”. Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden understryker återigen vikten av kommunens ansvar att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter men önskar samtidigt att ordet *övervakning* inte används i kommunens program med mål och riktlinjer.

Avslutningsvis konstaterar Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden att Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter utgörs av drygt 30 sidor varav ca 25 av dessa utgörs av inledning och bilagor. Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att bilagornas funktion och status i programmet är oklar vilket bidrar till en otydlighet kring vem det är som står bakom de olika avsnitten och styckena, exempelvis på sidorna 20 – 23 i bilaga 1. Här finns också avsnitt där Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden uppfattar att strukturen och den språkliga framställningen behöver ses över samt att nämndens namn inte återgetts korrekt.

Erik Nilsson
Utbildningsdirektör

Sara Johansson
Strateg

Beslutet expedieras till:
Kommunstyrelsen Jönköpings kommun

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Ks/2025:393 009

Sammanfattning

Stadskontoret föreslår att kommunfullmäktige godkänner *Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter*. Programmet ska säkerställa ett långsiktigt, systematiskt och rättssäkert arbete i enlighet med minoritetslagen (2009:724), diskrimineringslagen (2008:567), språklagen (2009:600), skollagen (2010:800) samt andra relevanta styrdokument. Syftet är att främja jämlikhet, delaktighet och tillgänglighet för kommuninvånare som tillhör nationella minoriteter.

Beslutsunderlag

Stadskontorets tjänsteutlåtande 2026-03-18

Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter

Bilaga 2 – Nationella minoriteter i Jönköpings kommun

Bilaga 3 – Lagstiftning och konventioner

Bilaga 4 - Remissammanställning

Kultur- och fritidsnämndens beslut 2026-01-21 § 7 med tillhörande tjänsteutlåtande

Funktionsstödsnämndens beslut 2026-01-21 § 15 med tillhörande tjänsteutlåtande

Barn- och utbildningsnämndens beslut 2026-01-27 § 11 med tillhörande tjänsteutlåtande

Äldrenämndens beslut 2026-01-19 § 7 med tillhörande tjänsteutlåtande

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens beslut 2026-01-26 § 4 med tillhörande tjänsteutlåtande

Förslag till kommunstyrelsens beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

- Program för Jönköpings kommuns arbete med att främja nationella minoriteters rättigheter godkänns.
- Vid vidare arbete med *Utveckling av medborgardialoger* Ks/2025:200 tas nationella minoriteter i beaktning.
- Vid större revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun* ska riktlinjerna integreras i programmet.
- Uppdrag ges till stadskontoret att undersöka intresse för att bli minoritetsrepresentant inför framtida samråd.

- Ett första samråd med de nationella minoriteterna i Jönköpings kommun ska ske senast april 2027.

Övervägande

De fem nationella minoriteterna har funnits i Sverige under lång tid och bär på språk, kultur och erfarenheter som är en självklar del av vårt gemensamma samhälle. Det program som nu föreslås ger kommunen en tydlig och långsiktig struktur för hur vi ska arbeta med dessa frågor.

Programmet beskriver både lagkrav och konkreta uppdrag för våra nämnder. Det handlar bland annat om att erbjuda modersmålsundervisning, stärka språklig tillgänglighet i omsorgen, synliggöra minoriteternas kultur och säkerställa att minoriteterna får inflytande genom samråd. Det är ett arbete som kräver både kunskap, samordning och uthållighet.

Jag vill särskilt lyfta fram att stadskontoret har för avsikt att, vid framtida revidering av *Program för hållbarhet i Jönköpings kommun*, arbeta in riktlinjer för nationella minoriteter i det övergripande hållbarhetsprogrammet. Det är en viktig utveckling. Genom att integrera minoritetsperspektivet i ett av kommunens centrala styrdokument säkerställer vi att dessa frågor inte behandlas vid sidan av, utan blir en naturlig del av kommunens långsiktiga arbete för social hållbarhet.

Programmet är ett steg framåt för att stärka delaktighet, trygghet och tillgänglighet för de nationella minoriteterna i Jönköping.

Mona Forsberg (S)

Kommunalråd